

karakalem

dergisi

Haziran 2017 • Sayı: 3

Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Editörden	4
Nezet ÜRÜM "Yolculuk" (Şiir).....	5
Bahattin ÖZTÜRK "Neden mi Yazıyorum?" (Deneme).....	6
Hale TOPÇU "Sayrı Üstad" (Deneme).....	7
Oğuzhan Töre GÜÇLÜ "Sanki" (Şiir).....	8
Bekir Samet KALELİOĞLU "Aşk Yolunda Kaybolmak" (Hikâye).....	9
Mahal Nur GÜNEŞ "Meryem" (Hikâye).....	11
Naile Gül NARÇIN "Yaşar mısınız?" (Deneme).....	14
Nisanur ERGEN "Soğana Minnet" (Hikâye).....	15
Samet ERDOĞAN "Kuyu" (Şiir).....	17
Süleyman HASANOĞLU "Yeraltır" (Şiir).....	18
Ahmet ERBAŞ "Esrik Göz" (Şiir).....	19
Sena ERDEM "Prof. Dr. Musa YILDIZ'la Röportaj" (Röportaj).....	20
Büşra HAVAYASOR "Vazgeçmem" (Şiir).....	27
Vildan Gizem PEHLİVAN "LA PRIMAVERA" (Deneme).....	28
Uğur MORKAYA "Beyaz Kale Romanının Yeni Tarihselcilik Kuramıyla İncelenmesi" (Makale).....	30
Çağla TOPCAN "Bir Yaşamaktı Kadın" (Şiir).....	35
Emine ERSOY "Büyük İskender'in Tarihin Tekerrüründeki Önemi" (Makale).....	36
Merve KARAN "PLATON'un TİMİAİOS Diyalogunda KHORA" (Makale).....	40
Sena ERDEM - Çağrı KİRENCİ "Halid Ziya Uşaklıgil'in Aşk-ı Memnu ve Kırık Hayatlar Romanlarının İhanet Teması Üzerinden Değerlendirilmesi" (Makale).....	43

Haziran 2017 Sayı: 3

**Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Adına İmtiyaz Sahibi**

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE

**Yayın Koordinatörleri ve
Yayına Hazırlayanlar**

Ahmet ERBAŞ

Sena ERDEM

Nisanur ERGEN

Ön ve Arka Kapak Tasarımı

Öğretim Görevlisi Murat SARI

Danışmanlar

Yrd. Doç. Dr. Tuna BEŞEN DELİCE

Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin GÜNEŞ

Yrd. Doç. Dr. Ayşegül ÇIVGIN

Yrd. Doç. Dr. Fethi NAS

Yrd. Doç. Dr. Sevda GÜLAKAN KAMAN

Yrd. Doç. Dr. Handan BİLİCİ ALTUN KAYALIER

Yrd. Doç. Dr. Haluk ÖNER

İletişim Bilgileri

Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Aktuluk Kampüsü 74100

Merkez/BARTIN

Tel: 0.378 223 54 17

0.378 223 54 86

Elektronik Posta

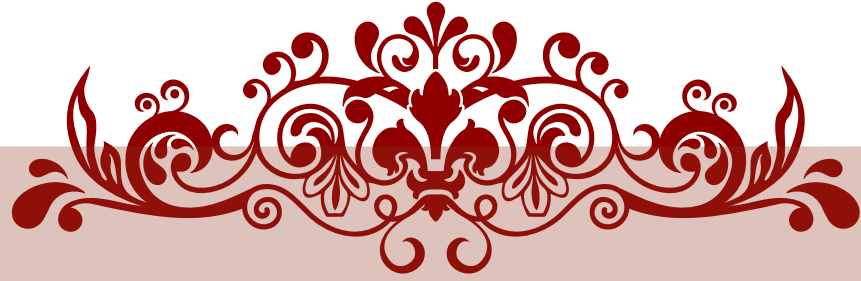
karakalemdergi@gmail.com

Teknik Hazırlık&Baskı

Baskı Tarihi

Aralık 2017

EDİTÖRDEN

Dergimizin üçüncü sayısı ile tekrar bir aradayız. Dergimizin her yeni sayısı -şehrimiz, üniversitemiz adına bir temsiliyet üstlendiğimizden olsa gerek- bizi heyecanlandırıyor. Kültür hayatımızın köklerimize ve değerlerimize bağlı kalarak yaşatılmasında Karakalem gibi dergilerin varlığını anlamlı buluyoruz.

Bu sayı, bizim için farklı üniversitelerden yazıların bir araya gelmesi dahası makine mühendisliği bölümünden felsefe alanına kadar pek çok farklı disiplinin eğitimini alan arkadaşlarımızın Karakalem kültür ortamında buluşması bakımından anlamlıdır.

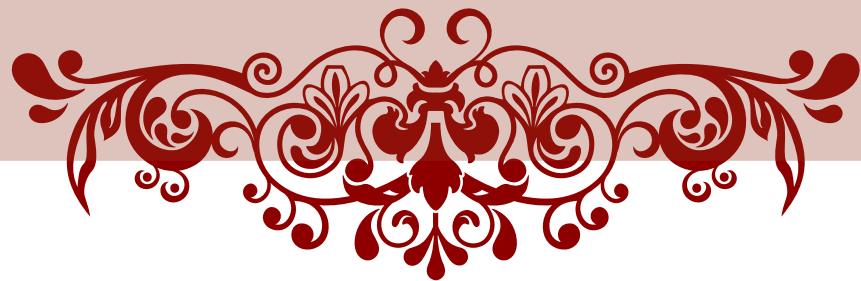
Kültür hayatımızın ve akademik dünyamızın önemli şahsiyetlerinden Prof. Dr. Musa YILDIZ'a konuk olduk. Kendisine bizimle söyleşi yapmayı kabul ettiği ve eşsiz ev sahipliği için teşekkür ederiz.

Bu sayımızın ön ve arka kapak çizimleri hocamız Murat SARI'ya aittir. Arşivindeki bu değerli çalışmaları bizimle paylaştığı için kendisine teşekkür ediyoruz.

Üçüncü sayı itibariyle ülkemizdeki bütün üniversitelerin haberdar; yazma niyeti ve paylaşma cesaretine sahip öğrencilerin ortağımız olduğu dergi kimliği kazanma yolunda bir adım daha attığımızı inanıyoruz.

Karakalem'e yazılarını gönderen bütün arkadaşlarımıza sonsuz teşekkür ederiz. Bize ulaşan her yazı yayın kurulumuzun titiz değerlendirilmeleri ile seçilmektedir. Yazısı yayınlanamayan arkadaşlarımızın dergimizin sayfa ve içerik sınırlamaları ile çıktığını bilmesini isteriz.

Bartın Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Orhan UZUN'un öğrencileri üniversitemizin öncelikli unsuru olarak gören tavrı, dergimizin çıkmasını kolaylaştırdı. Hocamıza hassasiyeti için çok teşekkür ederiz. Bu ilgiyi hak edecek bir sayı çıkardığımızı umuyoruz. Edebiyat Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. İbrahim DELİCE, her zamanki içtenliğiyle bu sayının hazırlanmasındaki her aşamada yanımızda oldu. Kendisine sonsuz teşekkür ederiz.

Yolculuk

*Tenimde yağmur tanelerinin
Bıraktığı çizgiler
Çırlıçiplak ayaklarım
Kana bulanmış
Altımda... Can kırıkları
Zamanı soruyorum baykuşlara
Bir kuzgun yararı değişiyor
Bir kartalın gözü üstümde
Bir gölge toprağı eşiyor
Bir gölge...*

*Ay, ışığını esirgiyor yıldızdan
Güneş... o kayıp çocuk
Hep bu vakitler
Bulutların perdesini yırtıyor yıldırımlar
Konuşuyor duyuyorum
Altımda... Kaldırımlar
Bir hayal pencerede
Bir mısram dile düşmüş
Hep hayal var gecede
Gerçeğime dönüşmüş
Bir hayal var gecede
Bir hayal...*

*Yanımdan geçiyor sessiz sedasız
O kömür gözlü çocuk
Ah işte o çocuk
Dudağında o dile düşmüş mısram
Biraz dua biraz beddua
Baykuşlara soruyorum
Sonrası o çocuğa
Zamanı soruyorum
Zamanı arıyorum
Gecenin en karanlık vaktinde
O çocuk...
Dilinde bir kaç hece
Öğreniyorum işte vakit
Her daim gece...*

*Ayaklarım kanyor
Çırlıçiplak...
Yağmurun kokusu sinmiş tenime
Vakit gece...
Çocuk kayboluyor gözümde
Gözümde karanlığın
Pürüzsüz yüzü
Aradığım zaman değil
Aradığım...
Kaybettiğim o mısra
Çocukluğum...
Kanasa da ayaklarım
Biliyorum... Biliyorum
Nereye varacak
Bu yolculuğum...*

Nezet ÜRÜM
Bartın Üniversitesi TDE 2.Sınıf

Neden mi Yazıyorum?

deneme

Neden yazıyorsun” diyorlar bazen. Bilmiyorum... Bilsem de anlatamam galiba. Anlatsam da, anlattığım şey bildiğim şey olmaz zaten. Bulmaca sorularının cevabı gibi soldan sağa dört harf aşağıdan yukarı ortadaki harfi” A” gibi bir cevap vermemi bekliyorlar sanırım. Yazmak, yaşayamayanların makul bir mazere-tidir. Aynı dili konuşup anlaşılamamanın ürettiği bir sonuçtur. Hür irademle tercih ettiğim bir şey değil ona maruz kaldığım bir sondu yazmak. Oysa yazmaktan çok yaşamayı isterdim. Yazmak, yaşayamayanların feth olunmamış son kalesidir; yalnızlık kadar geri çevrilemeyecek, saplanmama ihtimali mutluluk kadar imkansız olan bir oktur. Dünyanın yaşamak için kötü lakin yazmak için mükemmel bir yer olduğunu fark edince “Neden yazıyorsun” sorusu anlamsızlaşmaya başlıyor. Silgi kırıntılarının, kurşun kalem açacaklarının, beyaz hamurun içinde var edersin kendini. Doğduğun gün boynuna takılan senaryoyu ve sana biçilen rolü yırtıp atarsın. O beyaz kağıdın içinde yazarsın kendi senaryonu. İki sayfa kadar küçük bir yere saplanıp kaldığını sanırken farklı ve engin bir dünyanın kapılarını görmeye başlarsın gözlerini kısıarak. Ufuktaki kapıları kirpiklerinle döversin. Kalemmini dört nala koşturup bir hevesle girmek istersin o dünyaya. Kalemtraşının el verdiği ölçüde girmeyi başarırısın sonunda. Sevinerek atarsın ilk adımını o kapıdan içeriye. Adeta yeniden doğarsın. Yalnız bu seferki doğuşunda ağlamazsın. Doğarken ağlamak diğer dünyada kaldı. Diğer dünyada insanlar doğarken öldürmeye başlıyor. Ve bu sebeple ağlıyorlar anne rahminden firar ederken.

Kendi doğumu için milyonlarca sperm kardeşini öldürerek doğduğunu biliyor çünkü. İnsanların üstüne basarak yükselmeyi daha do-

ğarken tadıyor ve bu vahşi his ona ölünceye dek yoldaşlık ediyor.

Oysa sen yazarken, öldürmek yerine inşa edersin. Yaşarken, yaşayamadığın şeyleri yazarken tadarsın. Hamur kağıdın puntoları üstünde dokunursun onlara. Misal mutluluğu, huzuru yazarken deneyimliyorsun. Ticari bir sözleşme gibi kurulan insan ilişkileri de yok mesela. “İnsan”ın değersizleştirdiği, içini boşalttığı ne varsa sen yazarak dolduruyorsun. Tabulaşmış davranışlar, iğrenç beklentiler, optik kafalar, doyumsuz mideler, garanti altına alınmış gelecekleler. (Bir cep telefonunun garantisi kadar var oluşunun garantisi. Neyse?), İktidar kurma kuyrukları, parayla oluşturulan statüler. Ankaradaki dayılar. Ahmet Amcanın oğlu, Ayşe Teyzenin kızı Sedatlar, Emreler, Bahattinler... Vs. Mükemmeliyetçilik arayan gözler, hastalıklı örümcekleşmiş fikirler, buram buram samimi-yetsizlik kokan sözcükler, sapına kadar yenmiş kazıklar, anlamsız endişeler, ucu bucağı gelmeyen kendi var oluşundan daha da anlamsız beklentiler, tiksindirici korkular, sabırsızlıklar, cellatlar, son model arabalar, porselen tabaklar vs vs. Hiçbiri yok mesela iki sayfalık dünyanda. O iki sayfalık dünyanda sahip olduğun yegane şey, sahip olamadıklarının zihninde tetiklediği boşluğun sonu gelmez duvarlarıdır. Bir duvardan ötekine çarpmaktır yazmak.

Her çarptığın duvarı çıkış kapısı zannettiğin bir labirente mahkum olunmuşluktur. Leyla gibi debelenmek, Mecnun gibi saldırmak, Harun gibi susmak, Kemal gibi koşmak, Turgut gibi beklemek, Hikmet gibi sonlandırmaktır.

Bahattin ÖZTÜRK

TDE 3.Sınıf Bartın Üniversitesi

Sayrı Üstad

deneme

Hollanda’da kızımın ziyaretindeyken 1990 Temmuz’unda ağır bir felç sardı beni. Hiçbir tarafım işlemez haldeyken, beynimdeki nöronlar çavşırı tavırlarıyla, çaçaron bir şekilde, langazlarda palamarlarını tutturmaya çalışan bir acar gibiydiler.(Kızımın kafasında ise bir bürgü.. Altında bir avurtlak. Ah seni debek!)

İşte ben. Ben kafamın en rostral olduğu esnada, yorgun vücudumun en ücra köşelerini ziyaret eden bir rüyanın tesiri altındaydım. Evet rüyamdaydı! Üstad, arkasında bir zatla yattığım odaya girdi.Onu görünce halimi arz edencesine ağlamaya başladım. Yaklaştı, bana doğru hafif eğilerek, sak bir şekilde tebessüm etti ve söyledi:

–“Senin o kadar derin günahların vardı ki, şu Hollanda’ya doldursak taşar, denizlere sığmazdı! Amel-i Şerif senin hayatına kefil oldu. İşte bu hastalık o akur günahlarına kefarete olsun diye verildi. Sabret ve şükret!”

Yanında el pençe vaziyette duran zata döndü;

–“Öyle değil mi, Hamit? dedi.

–“Öyledir, üstadım!” diye cevap verdi. O rüyanın korkusuyla uyandım ki, vücudumun yarısına zat gelmiş! Üstadın o müstesna yanıtları ve tevhid delilleri ruhuma öylesine vaaz veriyor ki, ne bir novaljin ne bir morfin vurdurmaya ihtiyaç kalmadan, şu ağır sancılarımı unutup, hüsrana uğramış vaziyette dalıp gidiyorum. Fakat dehşetle geçirttiğim uzun ömrü unutamıyorum. Bütün insanlığın vebalini omuzlarıma alarak

haykırıyorum ki; “Başka alternatifim yoktu!” Evet önce on çalışır bir alırsınız, sonra bir çalışır on kazanırsınız. Amel-i Şerif bende bu ultimatomun böyle işlemediğini vurgulayarak tövbe etmemi istedi. Ancak o zaman dilendirdiğim bir çocuğun vebalinden sıyrılabilirdim! Dikkatinizi çekmek isterim üstadım! Sıyrılabilirim, kurtulmam. Gözü yaşlı elleri titreyen bir zat-ı hal içinde, avuçlarında son kalan parayı uzatarak; “Bu kadar yetmez mi baba?” diyen kız çocuğumun vebalini nasıl ve neyle örtebilirdim? Lakayt vaziyette onu ızdırıp dolu günlere sürükleyen felçli ihtiyara neden bakardı ki bu kız? Bir insan bu kadar âcizane bir şekilde cezalandırılabilirdi ancak. Tek tesellimin üstadın felçli biletimi kesmesi kadar manidardı hayat! Gerek yoktu benim gibilerin reçetesinin kesilmesine. Gerek yoktu ürkek bir kız çocuğuna acı çektirmeye. Hele ki bu kız çocuğu gelecekte ona yaşattığı yavaşlığı farkında olduğu halde, tagayyürünü hissettiği bu hasta adama kapısını açıyorsa İlahi adaletti ya! Ya Rab kendimi affettirmeden inme indirmişti dudaklarıma, dudaklarımdan ıslak kalbime ve ekşi üzüntüme... Bunca zaman geçtikten sonra bile kız asla bana borçlusun demedi. İnsaf sahiplerine havale etmeden “baba” dedi:

Senin boynunun borcu benim sevaplarımın tevekkülü gibidir. Kafamın en ücra küsmüşlüğünde yerin var! Hatta bu küsmüşlüğü üstünü örtten bir sayrı üstad var!”

Hale TOPÇU

Bartın Üniversitesi TDE 4.Sınıf

Sanki

*Tutmuşlar tüm köşeleri
Çalılar içinde çırılçıplak
Mayınlarda koşar adım
Fısıldar, "Gönül, gönül benim adım"
Yağmurda ıslandım, güneşte kavruldum
Kordum, kül oldum savruldu
"Gönül, gönül benim adım"
Yüzünde tebessüm, gözünde hüznün
Sevmemek seni, geçmemek serden
Ah! Vurulmadan ölmek, ne mümkün
Gönül, el gibi uzak, gün gibi yakın
Küsmemiş hayata, susmamış daha
Gülümser, "Gönül, gönül benim adım"
Çocukluğunun bayram sabahları gibi
Hatırlanan en eski anı gibi
Sanki hiç hırpalanmamış gibi
"Gönül, sadece Gönül"*

Oğuzhan Töre GÜÇLÜ
Bartın Üniversitesi
TDE 4. Sınıf

Aşk Yolunda Kaybolmak

hikâye

Zihninin yoğunluğunda kaybolduğunu uzun süre fark edemedi. Tayfun, evinin holünde sırtını duvara yaslamış vaziyette saatlerce oturdu. Güneşin doğuşunda geldiği, uzattığı ayaklarının ucunda banyo manzarası olan bu çıkmazlık boşluğunda güneşin batışını geçireli çok olmuştu. Nasıl oldu da hareket etmeden bu dar koridorda saatler dolusu düşünceli bekleyiş sürmüştü. Kendi durumunun farkına varmasına uzun süredir yaptığı tek bir hareketi sebep oldu. O da sigarası için kibritini yaktığında beliren aydınlık hissi. Evet, belli ki ışığı yakmamışım. Belli ki akşam olmuş. Ve belli ki güneş artık yok olmuş. Ve belli ki ben Güneşi selamlamadan bir gün daha geçirmişim. Bu fark ediliş silsilesi Tayfun'a sadece banyonun soluk ışığını yakıp tekrar keder çıkmazına yaslanmasına sebep olabildi.

Son günlerde bunalım çemberi etrafında koşan safkan bu gün o çemberden atlarsa bir daha geri dönmeyecekti, bunu kendisi de biliyordu Tayfun. İşte tam da bunun kararını vermenin vakti şimdi diye geçirdi içinden. Ya şimdi gireceğim ve asla bulunamayacağım. Ya da direneceğim ve büyük bir yara ile o çemberi sırtımda taşıyacağım. Hangisi beni mutlu edebilirden

çok hangisi beni bende bırakır sorusunun cevabını bulmalıyım düşüncesi içinde yukarı doğru üfürdü ciğerindeki zift dumanını.

Tayfun'u bu girdap çemberine yaklaştıran karşılıksız kalan aşkı Sedef. Daha da kötüsü bu girdabın etrafında olduğunu gördüğü halde elini uzatmayan aşkı Sedef. Ve en berbatı bugün o girdaba girmek üzere olduğunu bilen ama elini hiç kıpırdatmayan yine Sedef'ti. Tayfun'u bu dışı boş içi bataklık olan çembere hızlı ve amaçsız ilerleyişinin sebebi karşılık bulmayan sevgisi değil. Sedef'te bu duygunun hiç bir zaman var olmayacak olması da değildi. Devam eden arkadaş kalma yalanıydı Tayfun'u derinliklerde bırakan. Yüzeye çıkışını, nefes almasını sağlayacak o kaldırma kuvvetini kesen bu duygunun hiç var olmama durumu değildi. Kendi hissini Sedef'in nezdinde hiç olmamışçasına önemsiz kalmasıydı. Onun Tayfunla eskisi gibi yakın bir arkadaş edası ile vakit geçirme isteği Tayfun'u tüm benliğini sarsan artçı bir depremler kümesine soktu. Bu şiddetli sarsıntılar arasında Tayfun da mantıklı bir karar veremeyerek Sedef'ten gelen cevabı kendi geleceğine teslim etmek üzere bir mesaj yazdı. Tek istediği Sedef'i bir kaç dakika bile olsa karşısında, yanında bul-

maktı. Sesinin huzurunda rahatlama arzusu-
du. Sedef'ten cevap korkutucu, çıldırtıcı bir etki
yaratacak düzeyde geldi. Tayfun'a önemsiz bir
his uyandıran cevabında arkadaşını beklediğini
söylemesi ve kendi halini hiç merak etmemesi
Tayfun'u şok intihar ikilisine sürüklemesi ola-
sıydı. Tayfun'unda daha önce tecrübe edindiği
düşünce yapısının tüm ruhu ele geçirme sar-
hoşluğunu damarlarında dolaşan kana kadar
hissetmesi çok yüksek bir gerçeklikti. Bu alış-
kanlık bu seferki denemede kesin sonuca vara-
cak düzeylere ulaşacağından tüm evren kadar
gerçekçi olabilirdi.

Yarım gün sonra, aslında tamamıyla ruhen
yerde olsa da bedenen ayağa kalktı, ilk defa ve
bir ikinci gün ışığına kadar sürecek olan kori-
dor turlarının ilkine başladı. Sabah olduğunda
her zamanki saatinde dışlarının önce sarılığını
inceledi aynada. Sonra yine rutin bir şekilde
kendi çirkinliğini gözleriyle çaresizlik içinde ya-
ratana şikâyet etmeksizin haykırdı kendi yüzü-
ne. İşine gitmek üzere açık havayla ilk temasını
buldu, aylar süren hafta sonu ertesinde. Yolda
ne insanların yüzünü gördü ne de ona acıyan
bakışlarını. Hiçbir şeyden habersizdi. Nereden
bilebilirdi ki hayatını alt üst edecek haberi bu
çıkamazlık penceresinde bağdaş kuracakken
alacak olduğunu.

Sedef gitmişti. Yoktu artık. Ansızın terk et-
mişti bu şehri. Tayfun bu gidişin ardında neye
yansaydı? Kendisine bir vedayı bir helallik iste-
meyi, bir hoşça kal demeyi her ne kadar kala-
mayacak olacağından emin olsa da dilemeden
gitmesine mi yansaydı? Yoksa bunca zaman
kendisine hiç hissettirmeden tayini istemesini,
evini taşımasını, iş yerindeki herkesle vedalaş-
masının hiç farkına varamayışına mı? İşte ora-
da anladı ki her ne kadar yakın hissetmesine
rağmen her ne kadar uzak olduğunu hissetme-
mesinin suçlusu yine kendisi olmalıydı. Bu gi-
diş hayatında unutamadığı bir zaman dilimine
unutması gereken bir sahne oldu. Tayfun'a bu
gidişten sonra gerekeni yapmak yine ona ka-

lacaktı. Unutmak. Bunu gerçekleştirmek ona
kalacaktı. Peki ya nasıl olacaktı? Sedefsiz nasıl
gececekti o yollardan? Sedefsiz nasıl oturacaktı
o parkta? Sedefsiz nasıl bakacaktı bu şehrin dar
sokaklarına? Nasıl olacaktı Sedefsiz bir şehir?
Sedefli halini gördükten sonra Sedefsiz hali-
ne hal denir miydi Tayfun'un? Bu bebek yüzlü
Tayfun bir gecede nasıl yaşlanırdı? Sedefsiz bir
gelecek nasıl inşa edilirdi? Gelecekte amaçsız
kalmak bu kadar kolay olur muydu, bunca ha-
yaller içinde yaşayan Tayfun'a? Sedef'e ne de-
meliydi ya? Bunca değerli hissettirilişin ardın-
dan bir hiçlikle baş başa bırakılmaya mahkûm
edilen Tayfun için.

Sedefsiz geçen zaman geçmek bilmesine
rağmen onu geçmezliğe sürükleyen Tayfun, ar-
dında bir not, bir iz bırakmadan aldı başını çıktı
yollara değersiz bir hafta sonu ertesi. Kimsenin
geçmediği, en ıssız en kimsesiz en izine rastlan-
mayan diyarı bulana dek yürüdü. Hiç yorulma-
dan yürüdü o yolda. Kendini unutturmak ister-
ken kendi kendini unutmuş vaziyette kaldı bu
yolun sonunda.

Bunaltıcı bir Antalya öğlesinde bunalmış
ve sıkkin bir şekilde karşı kaldırımından yürüyen,
yüzünde geçmişten bir izi en derinlerine kadar
yansıtan yaşlanmış olmasına rağmen ilk günkü
hayran olunası etkisini hala koruyan bayan. Ne-
reden bilebilirdi ki? Köşedeki bankta vefalı bir
esnafın verdiği ekmeğin arasına köftesine büyük bir
savaşta çıkmış askerin iştahıyla saldıran. Yü-
zündeki bebeksi dokunuşu uzun beyaz sakal-
larına gizlemiş kimsesizin. Ondan haber almak
için senelerini yitiren. Karşısına çıkan bütün
taliplerine yüz çevirerek yaptığı hatanın acısı-
nı onlardan almak istediği. Uğruna hayallerini
terk ettiği adam olduğunu.

Bekir Samet KALELİOĞLU

Bartın Üniversitesi TDE 2.Sınıf

Meryem

hikâye

Gözlerini tavana dikti. Rutubetten sıvası
dökülmüş duvarlarda gezdirdi gözlerini. Yıkıl-
maya yüz tutmuş bu duvar onun ruh haliyle eş
değerdi. Yine eş bir rimle çatlaklar adamın göz
halkalarıyla dans ediyordu. Bu benzerlik, yıkık
dökük oluş, çatlaklar adeta onu çıldırtmış.
Dans... Çatlaklar... Rim... Ve ruh. Dünyada var
olmamış bir dansı uydurdu adam. Adam...
Dans... Çatlaklar... Ve çatlak adam. Tekmelerce-
sine adımlar. Ataklardan birisini yaşıyor olabi-
leceği geldi aklına, banyoya doğru koştu. Bu ko-
ridor hiç bu kadar uzun gelmemiş gözüne, bu
kadar uzun olmamalıydı. Sonunda dolaptan
ilaçları eline aldığı kalbi hala hızlı çarpıyor-
du. Fakat direnme fikri geldi aklına. Bu direnme
fikri her şeyde olduğu gibi kendi kendine taka-
tini kanıtlama çabasıydı. Sonuna kadar en kör
noktalarda dolaşıp, sağırılığında, körlüğünde
boğulduğu dakikalarda bile bırakmayıp, aydın-
lığa adım atmıyordu ve yarasaların başından
uçup gitmesine, karanlığın esmer ellerinin ta-
cizlerine büyük bir sabırla katlanıyordu. Sonun-
da karanlığı bile pes edip galip çıkıyordu çekiş-
melerden çatlak adam. Çatlak adam... Karanlık...
Ve düello... Gece karanlığıyla savaştığı günler
elbette aydınlığa çıkmış. Bu elinde tuttuğu ilaç-
larla da bir benzerlik kurdu kendisine. Aklınca
elinde treşen haplar kadar çırpınıyor fakat hap-
solduğu saydam zindandan kendisini kurtara-
mıyordu. Onlar kadar çaresiz ve çırpınış için-

deydi. Kendisi kurtulmasa da titreyen elleri
şişenin yere düşmesine ve hapların sağa sola
koşuşmasına sebep olmuştu. Zaten bu ilaçlar en
azından bir işe yarıyor bense bir hiçim, özgürlü-
ğü hak eder diye düşündü adam. Haa onlar artık
özgürdü bense çaresiz ölümü bekliyorum diye
düşündü. Yıllardır gelmek bilmeyen ölüm... Ge-
çen yıllar... Kızı... Ve Meryem. Yaklaşık sekiz yıl-
dır hayaller ve sürekli tazeliğini koruduğu anı-
larıyla yaşıyordu. Kimi zaman masada duran
faturalarla inatlaşıp kavga ediyor, kimi zaman
açık unuttuğu kapıları vurdumduymaz olmakla
suçluyor, kimi zaman da haa en çok da tavanla
didişiyordu. O da kendisi gibi kırık dökük ve ağ-
lıyordu. Her sabah tıraş olmak onun için gele-
nek. İşe gittiği ya da sürekli ziyaretine gittiği bir
annesi de yoktu. Belki de jilet şah damarlarında
gezdirmekten hoşlanıyordu sadece. Onun için
bir şeylerin sebebinin olmasına gerek yoktu.
Bir insan gitmek istediği için gidebilirdi. Fakat
dönme fikri ona pek öyle gelmiyordu. Örneğin
bir adamı terk eden kadın mutlaka bir sebepten
dolayı dönebilirdi. Parasız kalmış ya da bir şey-
leri feda ederek çıktığı yol boşa çıkmış olabilirdi
ya da bir insan istediği için hasrete, acıya bile
bile sekiz yıl dayanabilirdi. Aksini iddia edebile-
cek bir kimsesi de yoktu zaten. Bu da bir insa-
nın nedensiz isteyebilecekleri arasındaydı "yal-
nız olmak". Tüm bunları düşünürken bir ses
işitti. Çalan kapının zili miydi yoksa kuşlar bu

kadar yakından mı ötüyordu? Bir hevesle kapıya koştu. Ne cıvıldaşan kuşlar ne de bir silüet görebildi karşısında. Bunca zaman yalnız yaşadığı evine yaşıyor mu diye merak edip arada bir uğrayan yan komşusundan başka kimse gelmiyor, bu zili çalmıyordu. Her şeye alışmış da kendisini yalnızlığından kurtarabilecek birisinin geleceği hayalinden vazgeçmeye alışmamış. Soluk yüzü, iki yana sarkan bitkin kolları ve kendisini zor taşıyan dizleri ile salona geri döndü. Ne zamandır içindeki dürtüleri başarmaya çalışıyordu ve yine içinde sıcak bir kıpırtı duydu. Resmetme isteği... Hep bir şeylere katlandığı gibi çizmeme fikrine de sekiz sene dayanmış. Fakat bu seferki çok farklıydı. Bu heyecan onu küçük odasına yiyor, adeta tatlı bir kız çocuğu edasıyla el edip oyuna davet ediyordu. Direndi, fakat fazla sürmedi. Tıpkı dışarı oyun için çıkan bir çocuk gibi heyecanlı ve arkadaşlarını görme isteği ile arayan gözlerle odaya daldı. Bu odaya uzun zamandır girmiyordu; ama her şey harladığı gibiydi. Kapıyı açar açmaz sorumsuz bulduğu kapı ona karşı görevini çoktan yapmış, şiddetle gıcırdaşmış. Aldırmadı. Yine kör noktalardan birisine adım atmış bile. Her şey ona o kadar güzel gelmiş ki bunu dondurucu soğuklarda cephede savaşanların üzerine bir melek gibi çöken uykuya benzetebiliriz. Uyku tatlı gelir, soğuktan sersemeler insan. O anda anlamsız savaştan kaçıp sıcak bir liman bulmak ister ve uyku insana bunu vaat eder. Tatlı tatlı uykuya dalar insan, ölüme uyduğunu bilmeden. Bu savaş insanına da odanın her köşesi güzel gelmiş. Özellikle de bir köşesi. Pencerenin kirli camından zar zor içeri girebilen hüzmene aydınlattığı, hemen solunda tüm cüretkârlığının bir örtü ile bastırıldığı bir tablo bulunuyordu. Kendinden beklenmedik bir çeviklikle örtüyü bir çırpıda çekiverdi. Baştan aşağı titrediğini hissedebiliyordu. Gözleri sanki onun gözüne değişiyor haa biraz daha yaklaşırsa nefesinde nefesleneceğini düşünüyordu. Çelimsiz adamın dizleri onu taşımaktan yorulmuş, iflas etmiş bile. Bilinci bu simayı unutmaya çalışırken aniden tüm duyu or-

ganlarına adeta kanlı canlı sunulması bilincine de ağır gelmiş, o da terk etmiş bu çelimsiz adamı. Tablo... Bilinçsizlik...Tablo...Ve rüya... Kuşlar tabutuna dolmuştu. Sağda solda uçarken adama üzüyor, kimisi kendi canından vazgeçip ona adamak için köşelere çarparak sonunda yere çakılıyordu. Karanlığın kenarından ağır eller yaklaşır, karınca edasıyla sağından solundan bedenine sızıp, büyük bir ihtiyatla onu boğmaya yelteniyordu. Dayanmaya çalışıyordu. Ölen kuşlar belki gerçekten ona can veriyordu. Yoksa kim bu kadar gerçekçi mezar hayaline dayanabilirdi? Gittikçe dayanılmaz oluyordu. Karanlığın içinde karanlık, toprak kokusu, fısıldaşan, kıkırdaşan sesler ... “ Dayan.” dedi kendi kendine. Kuşlar başına toplanıp ötmeye başladılar. Kanatlarını hızla çarpıyorlar, kurtarıcıysımış gibi yelpaze etkisi uyandırıyorlardı. O tabutunda kuşlarla serinletme çabasıdaydı ve kuş cıvıltılarını dinliyordu. Gerçek hayata ise zil çalmaktadır. Kendine gelmesi biraz zaman aldı ama merak duygusu sersemliğini hafifletmiş ve çoktan kapıya yönelmiş. Açtığına ise şaşkınlıktan olsa gerek gözleri fal taşı gibi açılmış. Fakat bundan başka bir değişim olmamış bedeninde. Öylece duruyor, karşısındakinden kendisini gerçekliğe davet edecek bir el uzatmasını bekliyordu. Kapının açılmasıyla içeri giren soğuk bile kadının donuk güzelliği karşısında bu adamı titretmezdi. Bir ara “Meryem sen mi geldin?” demek istediye de cesaret bulamadı. Bu kadın ona “hocam” diye hitap ediyor ve yaklaşık on dakikadır onu bulabilmek için ne zorluklar çektiğini anlıyordu. Adamsa ne zaman içeri girdiklerini veya ne zaman karşılıklı oturup konuşmaya başladıklarını düşünmeye başlamıştı. İlgileniyormuş gibi görünmek için yer yer başını sallıyor, onaylıyor ya da anlıyor görünmeye çalışıyordu. Zihninde dönüp duran şey ise Meryem’e ne kadar çok benzediği idi. Ama o olmadığı aşikârdı; çünkü bunca zaman sonra çıkıp gelecek ve ona bu kadar içten gülümseyebilecek. Kendisi bile güldü bu duruma. Karşısındaki kadın bazen yukarı doğru neşeli

kahkahalar atıyor bazen de dizlerine bakarak utanırcasına hatta cilveleşircesine bir şeyler anlatıyordu. Tüm gördüklerinin hayal olduğunu düşündü. Nedense az önce gördüğü rüya belirde zihninde. Rüyada tabutta oluşu, gerçek hayatta da kendi tasviriyle saydam bir hapishanede oluşu, çirkin fısıldaşmaları bastırın kuş sesleri ve gerçekte o kuş sesinin çalan zil olması, haa o zille gelen bu güzel mahluk. Az sonra olacak olanların ön izlemesi gibiydi. Kanat çırpışıyla serinlik veren bu kuş kafese mi girmiş? Peki ya nereden hangi soğuk iklimlerden göç etmiş? Hem nasıl aptal bir kuş ki soğuktan kaçıp kışın ortasına gelebiliyordu? Öğrenmesi için sorması gerek ve sormaması için herhangi bir nedeni yoktu. “Pardon sözünüzü kesiyorum fakat anlattıklarınızı iyi bir şekilde anladığımı söyleyemem. Söylemek veya sormak istediğimse neden geldiğiniz. Buraya nasıl zorluklarla geldiğinizin bir önemi yok. Görüyorum ki geldiğiniz noktadan da pek memnunsunuz. Fakat neden geldiniz?” Kadın şaşırılmış hatta kırılmış vaziyette yanlış bir şey söyleyip söylemediğini düşündü. Ellerini dizlerinin üzerine koyup ciddi bir tavırla anlatmaya başladı. “Bakın buraya sizi görmek için geldim. Bunu benden isteyen birisi var fakat sizden saklamak zorundayım. Umarım bunu anlayışla karşılırsınız.” Tanıdık mıydı bu sima, daha önce karşılaşmış mıydı? Hayır hem çok tanıdık hem de çok yabancıydı bu kadın. Eski öğrencilerinden birisi miydi? Belki... Ama öyle olsa dikkatini çekerek. Peki kimdi? Düşünceler beyninden firar ediyor belki de aklı başından gidiyordu. Düşünmemeye karar verdi. Ona yaştığı gelgitli ve bir o kadar sarsıcı düşüncelerden kurtulmayı hatta ondan kurtulmayı amaçladı. “Sadece benim halimi görmek için geldiyseniz gördüğünüz gibi gayet iyiyim.” dedi yalancı bir ses tonuyla. Bu adam hayatı boyunca neredeyse yalan söylememiş, hatta yalan yüklemelerini çekimleyememişti dili. Bu kadının önünde iyi olduğunu kanıtlamaya, hayatından memnun olduğunu ispatlama çabasına neden girmiş? Sebebi bilinmez ama kendisini ona doğ-

ru çekiliyor hissediyordu. Bu girdaba kapılabilmek için gayet güçlü ve dayanıklı olmak lazımdı. Söylediği yalan belki olmasını istediği şeydi. Çünkü bu girdaba kapılmak ve sonuna kadar dayanmak istiyordu. Aynı zamanda da kaçmak istiyordu. Tıpkı kör noktalardaki dansı gibi... Girdap, kadın ve çatlak adam... Uzun bir sohbet girtiler. Nereden geldiğini hala bilemiyor, artık sorgulamıyordu. Aklının ücra köşelerinden kopup gelmiş, kafese girmiş bir kuş. Uzun bir süre konuştular çoktan bir savaşa girmiş ve savaşır haldeydi. Yorgundu lakin tatlı bir yorgunluk. Direniyordu fakat gecelerin karanlığına dayandığı, sabaha vardığı geldi aklına. Karşısındaki bu etkiye direniyordu. “Peki, o da çekip giderse” diye düşündü. Bu ikircikliğe dayanması gerekiyordu. Öyle de yap. Kalmasını istiyordu fakat gitmesi gerektiğini biliyordu. Aniden gelen bu yelpaze etkisi giderse tabutunda tek başına kalmaktan korkuyordu. Tahmin ettiği gibi olmuştu. Tüm uğultuların arasından kadının sesi işitildi ve artık gitmesi gerektiğini söylüyordu. Etrafa baktığında hava çoktan kararmıştı. Kalkıp kapıya doğru yöneldi ve uğurlamak istercesine kapıyı açıp reveransta bulundu. Meryem’in yansıması ne tekrar geleceğine dair bir şey söyledi ne de tebessümde bulundu. Başını kaldırdığında kadın çoktan gitmişti fakat, yan komşusu Salim Bey’i gördü. Her zaman güler yüzlü bu adam ne olduğunu anlama çabasında ve şaşkıncı. “İyi misiniz?” diye sordu. Yalnız adamsa “Çok iyiyim. Az önce çıkan misafirim bana bu saati verdi. Neden verdiğini harlamıyorum ama oldukça güzel bir saat.” Saate bakarak “Epey geç olmuş. Zaman nasıl geç anlamadım. İçeri girmek ister misiniz?” diye sordu. Komşusu ise bu neşesini anlayamıyordu ve çıkan hiç kimsenin olmadığından emin bir tavırla “Kapıyı açtığınızdan beri buradayım fakat... Kimsenin çıktığını görmedim.” dedi ve yineledi: “İyi misiniz?”

Mahal Nur GÜNEŞ

Bartın Üniversitesi TDE 3. Sınıf

İnsanların çoğu önceden öldükleri için ölürlər. Yani yaşamadıkları için. Sordum onlara yaşıyor musunuz? Dedim. Çoluk çocuk nasıl dedim. Ahmet abiyi de sordum. Elektriğe gelen zam hakkında da konuştum. İyiydi herkes, elektriğe gelen zam dışında. Canları sıkıran bir şey yoktu. "Ruhunuz ne diyor bu yaşama işine" dedim. Çoktan sonuçlanmış çağı yargılayan bir tarihçi gibi hissettim. Güneşi zihninde çoktan batanlardan olabilirdi. Muhtemeldir ki bu soru ona yersiz gelmişti. İyi de bizi çeşmelerden akan sulara bile âşık olmaktan alıkoyan neydi? Biz her şeyin coşkulu olduğu bir imparatorluğu yalnızca kafamızda mı kuracağız dersin? Yaşamazsak göremeyeceğiz.

Biz aynı türün örnekleriyiz. Kışları örtünür; yazları saçılırız. Az çalışır çok tatil yaparız. Yavrularımızı leylekler getirir. Memuru vatan-daştan ayırmak için kravatlar takarız. Sevmediğimiz akrabalarımız, uzun olmasını istediğimiz boyumuz, bitsin artık dediğimiz misafirliklerimiz vardır. Adliyelerde adalet ararız. Sonuçlanmayan davalarımız vardır. Faili meçhul cinayetlerimiz. Tadı tuzu olmayan yemeklerimiz ve sohbetlerimiz vardır. Eski coşkusunu kaybeden bayramlarımız. Yemeklerden sonra gelen bir durgunluk, hafif sıkıntı, sebebi bilinmeyen bir vicdan azabımız vardır. Etrafa hep ciddi pozlar verir, hep şikayetlenerek yaşarız. "Bu memlekette yaşanmaz" deriz. "Nerede o eski bayramlar" deriz. "İnsanlık ölmüş" deriz. İnsanın elinde yozlaşmış her şey aslında. Dünyanın en zor olgunlaşan meyvesi biz insanlardır. Tüm kâinatın makrodan mikroya indirgenmiş hali. Keşke bazen memnun olsak.

Yalnız biz Türkler açık sözlüyüzdür. Bu iş böyle yürümez, baştan söyleyelim. Aynı türün örneğiyiz dedik, tamam da içimizi karartmayın. Yahu yaşamayı kaçırmayın. Yeter bu kadar söylendiğiniz. "Eh yeter be" deyip dünyanın çatı katına yerleşseniz kim ne diyebilir. Geç kaldım galiba? diyeceğinize "erken kaldım galiba" deyip bir kahkaha patlatsanız ne olur sanki. Etrafa öyle ciddi pozlar vermeye gerek var mı ki? He-

pimizin içi düğün evi. Hepimiz birer deli. Gerçi delilik şimdi doğuştan, ne diyelim.

Şimdi siz sevseniz yaşamayı, neler olur bir bilseniz. Göklerde kırları görür, hademeyi müdür yaparsınız. Anayasalar yönetmelikler kal-kar yeryüzünden. Kalbiniz havai olur, ruhunuz bir uzun yol şoförü. Büyürken bir çiçek olursunuz. Her zaman işe yarar da hissetmeniz gerekmez sevseniz. Bir çift sokak terliği olursunuz bazen. Kirli, yırtık, tozlu ama coşkulu. Bazen yuvarlanıp duran bir panda olursunuz. Ne bileyim en sevdiğiniz dondurma olursunuz. Sahi söyleyemediklerinizi içinizde götürmenize de gerek kalmaz böyle olunca. Zaten götürmeyin, sıkıştırırmış mideyi, öyle söylüyor doktorlar.

İnsanların duvarlara kapılara ve paraya ihtiyacı var. Şüphe yok. Ama gökyüzüne ve yıldızlara, yemyeşil ağaçlı ormanlara, masmavi denize ve hatta kuş seslerine hepsinden fazla ihtiyacı var. İncecik bir elbisenin kollarından esen rüzgârın bir çayır gibi tüylerinizi dalgalandırmasının verdiği hissi veremez hiçbir şey. Bazen yüzyıllık ağacın gölgesinde oturmak gerçek olmayan bir anı yaşamak.

Günlerin rengi olsun mesela, kokusu olsun. Pazartesiler ciddi koksun. Cumalar mis gibi. Perşembeler yeşil olsun mesela. Pazarlar kahvaltı koksun. Yeniden doğalım yarın. Sonradan öğrendiğimiz iyilik ve güzellik temennileri. Tebrik çiçekleri. Yani bugün de o baktı diye bakın gökyüzüne. Soluk almadan bakın yüzüne. Güm-bür güm-bür atsın kalbiniz. Okur diye yazın şiirleri. Gelir diye süsleyin içinizi. Gelmesin diye bekleyin. Sığmayın hiçbir kitaba. Dizlerine kadar göle girme hissi çağırıştı mı sizde de? Unutmayın, aldıklarınızı çalabilirler, sevdiklerinizi asla.

Yine de az gelişmiş bir cümle söylemeden edemeyeceğim. Sevin. Yaşayın. Çok yaşayın. İyi yaşayın.

Naile Gül NARÇIN

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 4.sınıf

Soğana Minnet

hikâye

Serap, çocukluğundan beri mutfakta yemek yapan annesini izlerdi. Tezgâhın karşısında ve odanın tam sol köşesinde yer alan o küçük pufa oturur ve yemeğine sevgisini katık eden o melek anneyi uzun uzun seyrederdi. Bugün yine aynı pufta oturuyordu. Fakat artık aklında, annesinin sevgisini yemeklerine katamayışının ve daha doğrusu yemek yapmayı bırakışının öyküsü vardı. Öyle sanıyordu ki büyümeye başladığında değişmişti pek çok şey. Evlerinden kahkaha sesleri eksik olmazdı o zamanlar. Çocukluğuna dair hatırladığı pembe, pespembe mutluluk dolu günlerdi. Oysa şimdi her şey ne kadar da değişmiş ve eskimişti. Eskimek de, özlem dolu dünlerin bu günlerini çürütmesinden başka bir şeye yaramamıştı. Son zamanlarda annesi sevgiyle yemek yapmak bir yana elini hiçbir şeye sürmez ve mutfığa bile girmez olmuştu. Hoş, babasının eve geç gelmelerinin büyük bir etkisi olduğunu biliyordu bunda. Ne sıkıntılı günlerdi, diye düşündü. Ama sonrasından gelen sıkıntılar, daima bir öncekini aratır olmuştu. Bunca zaman içinde yemek pişmeyen mutfığa şöyle bir göz gezdirdi. Tencerelere, ocağa, köşede duran soğan çuvalına, hepsine uzun uzun baktı. Ve artık melek annenin göre-

vini üstlenmenin zamanı gelmişti Serap'a göre. Bir cesaret geçti tezgâhın başına. O yirmi dört yıllık anne kokan önlüğü boynuna geçirdi ve belini de zor zanaat kendisi bağladı. Oysa annesi hep onun bağlamasını isterdi. Beş yaşında ufacak bir kızken bile annesinin önlüğünü bağlamak, Serap için anneye yardım etmek demekti. Şimdi ne önlüğünü bağlayacak bir annesi, ne de önlük bağlamayı öğretecek bir kızı vardı. Kendi başına yapmalıydı bu işi. Evet, kendi başına giydi önlüğünü ve kendi başına yemek yapmaya koyuldu. Önce derin bir nefes alarak çekmeceye uzandı. İçlerinden annesinin çok kullandığı bıçağı aradı ve tıpkı meleğinin gözleri gibi mavi saplı olanını aldı eline. Uzun uzun baktı. Sevgiyle, şefkatle ve en çok da acıyla baktı ona. Birkaç damla yaş süzüldü yanaklarından. Ve tekrar, bu sefer daha derin bir nefes alarak artık işe koyulma vaktinin geldiğini söyleyip, soğanları aldı eline. Yavaş yavaş, usul usul acısını içine çekerek doğramaya başladı soğanları. Tıpkı annesi gibi. Sonra neden tüm yemeklerin içine soğan konulduğunu düşündü. Evet, iyiden iyiye düşünmüştü bunu. Önce güldü kendine, sonra sebebini bilmediği bir şey için sızlattı ve dudağının kenarında kalakaldı gülümse-

mesi. Ardından 'gözyaşı karıştığı için' soğanın yemeklere tat verdiğini düşündü bir an. Yoksa sadece bir sebze, tek başına yemeklere böyle sine güzel bir tat veremezdi. Hayır, olamazdı bu. Elbette acı, elbette hüznün, elbette gözyaşı saklıydı o sebzenin özünde. Soğan katılmadan -gözyaşı dökülmeden- yapılan bir yemeğin tabii ki tadı olamazdı. Sonra tüm bu düşüncelerden sıyrılarak annesinin bazı günler saatlerce mutfakta soğan doğradığını anımsadı. Haftanın bazı günleri adeta soğan doğrama günüydü sanki. O zamanlar hiç sorgulamamıştı bunu. Aklına bile gelmemişti belki; ama yeni yeni fark ediyordu. Annesi, pazardan eve döndüğünde elleri hep soğan dolu olurdu. Buzluğa yemeklik için hazır bulunsun diye poşet poşet soğan doğrayıp koyardı. Serap o an, annesinin gözyaşlarını sadece soğan doğrarken gördüğünü fark etti. Kafasında şimşekler çakıyordu sanki ve her şey nasıl da zamanla yerine oturuyordu. Tabi biraz alındı, içi burkuldu. Canından çok sevdiği annesinin gözyaşlarını kendisinden neden sakladığını bir türlü anlayamıyordu. Aklı almıyordu. Her şeyini paylaştığı biricik kızından gözyaşlarını saklaması olur şey değildi. Gözleri doldu Serap'ın. Düşünmeye başladı. Belki de yalnızca ondan değil herkesten saklamıştı gözyaşlarını. Belki kendisinden bile saklamıştı. Belki mutfakta saatlerce soğan doğramasının sebebi de buydu. Kendisi dâhil hiç kimse acılarını, düştüğü boşlukları ve bu yüzden dökülmeden edemeyen gözyaşlarını görememişti. 'Anne' olmanın vermiş olduğu sorumluluğu düşündü. Ve güçlü

görünmek zorunda olmanın omuzlara yüklediği ağırlığın, kaç kilo soğan ve kaç litre gözyaşı ile ölçülebileceğini... Net bir cevap bulamamıştı buna. Hoş, düşündükleri onu cevap bulmak bir yana, her an daha da fazla soru sormaya yöneltiyordu. Kafasındaki bütün sorulardan kurtulmak istercesine eliyle başının üstünü şöyle bir savuşturdu. Önünde doğranmak için bekleyen soğanlara baktı sonra. Bu sefer ne tam anlamıyla sevgiyle, ne de acıyla... Bu sefer en çok minnetle baktı soğanlara. Annesinin gözyaşlarına dostluk eden ve onun bu hayattaki tek sırdaşı olan onlardı işte. Demek annesinin tek sığınağı bu soğanlardı. Ne kadar da küçük bir özgürlük alanı vardı meleşinin... "Ah" dedi sonra. "Seni anlayabilmem için bu tezgâhın başına mı geçmem gerekiyordu meleşim... Keşke hiç anlamasaydım da yanı başımda olsaydın. Keşke ben soğanı sadece soğan olarak bilseydim de senin tek sırdaşın yine onlar olsaydı... Ne ağır oldu bir soğanı anlamak. Ne ağır oldu bir soğanın sana, bizden çok kendin olma fırsatı verdiğini görmek... Gözün arkada kalmasın meleşim... Ellerin biraktığı bıçağı artık ellerim tutacak. Gözyaşlarını saklayan soğan artık benim gözlerimden dökülecek. Huzur içinde uyu meleşim. Mutfağımdaki soğanlara artık hep seni anlatacağım. Ve gün sayacağım, bedenini örten toprağın yanı başında bedenim olsun diye, her an gün sayacağım..."

Nisanur ERGEN

Bartın Üniversitesi TDE 4.sınıf

Kuyu

Yusuf'a (as) imanım var

Atsınlar beni yanağındaki bir kuyuya.

Kuyu dibinden bendimi kurtarmayıp

Süremem bana sunulan bu tarlayı

Gözüme çok gelse de patikaları,

Görebilmek var ravza-i mutahharayı.

Eridi kalbim adın kulağıma her gelişinde.

Gidişin buz kestirdi, gün zemherinin zemheri.

Ak alınla küre-i arzı terk edişinden,

Titredi hem hayvanat hem nebatat hem zemin.

Gidişin tüm maneviyatımı tuz buz eyler.

Gel şu zemheri günlerimi nevrüz eyle.

Aşk; kapısı kapalı bir kafeste kanat çırpma.

Zinde kalıyor bileklerim seni andıkça.

Bulduğum tüm kaynakları didikledim.

Ah göremedim o tarifi hoş mimikleri..

Bu simada yalan olmaz dedikleri

Simayı görmek için bu kalp tetiklenir

Şimdi bana yüzündür gökyüzü

Değilse en az hüzündür yeryüzü

Şimdi nasıl tasvir etsem de sönük kalır;

Seni haber veren incil, tevrat, zeburdan.

Seni tanıtan kasideler işliyor ta sineme.

Sonra muhtelif nazireler üstünde tashihleme.

Ah bilmiyorum seninle çıktığım bu yolda

Şimdi kim çıkar yar diye nasibime.

Samet ERDOĞAN

Bartın Üniversitesi – Makine Mühendisliği

Yeraltı

Yeryüzünün derinliğinde daha da derinleşir duygular

Daha çok artar karanlık

Daha çok hüzünlenir insan

Kısa süreli yüzler görür

Ve duyar kısa süreli sesler...

Göz çarpışmaları yaşar bir de

Kısa süreli göz çarpışmaları

Derinleşir bütün derinlik boyutları

Küçük fısıltılar mırıldanır gözler

Ve büyük etkileşimler kazılır yüreklere

Ansızın gelen o an

Yayılır büsbütün

Aylara, günlere, saatlere...

Kemirilmeye meylolur bütün duygular

Yüz tutar tüketilmeye

Aramaya başlar aydınlığını

Koklar karanlığın derinlerdeki tılsımını

Ta ki istediğini buluncaya dek

Ta ki yeryüzüne çıkıncaya dek

Süleyman HASANOĞLU

Bartın Üniversitesi – TDE 4.sınıf

Esrik Göz

Köpürt birikmiş bir durgunluğun

Dalgalarında oyuklar açtığı kaya

Amasra

Yeni bir biçim kazansın için

Hiç bulanmadığın Karadeniz sularında

Nice günleri taşıdın dudaklarında

Dudaklarında hala aradığın ilk

Heyecanını ıslak bıraktığın

Bartının özgün taşlarında

Şiirler bulacaksın

İmgesi yaşam olan

Ne yapıyosuy sorgusunda

Her ücra bir tırtıklı cevap

Zonklatan gecenin sabahında

Dilinde Erözçelik bir kelime

Fırlayacak çam kokusunda

“Düzelü be!”

Ahmet ERBAŞ

Bartın Üniversitesi – TDE 4. sınıf

Prof. Dr. Musa YILDIZ

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli
Heyeti Başkanı

röportaj

Ne kadar yoğun olduğunuzu biliyoruz. Değerli vaktinizi ayırdığınız için size çok teşekkür ederiz. Söleşimize sizi dergimizin okurlarına tanıtarak başlamak istiyoruz. Bize kısaca özgeçmişinizden, akademik geçmişinizden bahsedebilir misiniz?

Bartın Üniversitesi öğrencileri tarafından hazırlanan Karakalem Dergisine bizlere böylesine bir röportaj yapma fırsatı verdiği için teşekkür ederek sözlerime başlamak istiyorum.

1967 yılında Samsun'da doğdum. İlk orta ve lise eğitimimi orada tamamladım. 1988 yılında Gazi Eğitim Fakültesi, Arap Dili Eğitimi Ana Bilim Dalından mezun oldum. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde 1992 yılında Yüksek Lisansımı tamamladım. 1994'te Gazi Eğitim Fakültesi, Arap Dili Eğitimi Ana Bilim Dalında araştırma görevlisi oldum. 1996 yılında Kahire Üniversitesi, Edebiyat Fakültesinde araştırmalarda bulundum. 1998 yılında Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanları" başlıklı tezimle doktoramı tamamladım ve aynı yıl öğ-

retim görevlisi kadrosuna atandım. Askerliğimi Arapça öğretmeni Asteğmen olarak Kara Lisan Okulunda yaptım. Gazi Eğitim Fakültesinde 2001 yılında yardımcı doçent ve 2002 yılında doçent oldum. 2003-2004 öğretim yılında Ürdün Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak görev yaptım. 2007 yılında profesör oldum. Nisan 2010-Kasım 2011 arasında Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdür Yardımcılığı, Ağustos 2012-Eylül 2013 arasında Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü görevlerinde bulundum. Eylül 2013-Eylül 2014 arasında Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Türkiye tarafının rektörlüğünü yaptım. Ocak 2015-Mayıs 2015 arasında Amerika'da birkaç üniversitede bilimsel araştırmalarda bulundum. 2015 Mayıs ayında Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan tarafından Ahmet Yesevi Üni-

versitesi Mütevelli Heyeti Başkanı olarak atandım. Arap dili eğitimi, Arap edebiyatı, eski Türk edebiyatı ve Türk kültür tarihi alanlarında çok sayıda yayınam vardır. Arapça, Fransızca, İngilizce ve Kazakça biliyorum.

"Adı Hoca Ahmet Yesevi olan bir üniversitenin yöneticisi olmak bu fani dünyada Yüce Allah'ın bir lütfudur. Bu lütfu bizleri mazhar eden Yüce Allah'a sonsuz hamt ve şükürler olsun," diyorsunuz. Bir üniversitenin Mütevelli Heyeti Başkanı olduğunuz için değil adı ve dolayısıyla misyonu Ahmet Yesevi'ye göre belirlenmiş bir yapının içinde olduğunuz için şükrediyorsunuz. Bizce bu değerler eğitimi anlatılırken örnek gösterilecek bir yaklaşımdır. Sizin için bu görevi ifa etmenin anlamı nedir?

Bildiğiniz gibi Ahmed Yesevî; bilgin, mürşid ve mutasavvıf bir şairdir. "İlim iki inci beden ve cana rehberdir" dizesinde olduğu gibi hikmetlerinde ilmin önemine dikkat çekmiştir. Türk diliyle yazdığı hikmetleriyle dilimizin gelişmesi ve zenginleşmesine büyük katkısı olan bir şahsiyettir.

Türk toplulukları arasında Yesevî kadar büyük bir üne sahip başka bir mutasavvıf yoktur. İşte bu yüzden üniversitenin adının Ahmet Yesevi olarak tercihi de sebepsiz değildir. Bu büyük mutasavvıfın adının bir eğitim kurumuna verilmesi ise bizlere ayrı bir sorumluluk yüklemektedir. Hoca Ahmed Yesevî'nin alperenleri dünyanın birçok bölgesine dağılmış ve Ahmed Yesevî'nin öğretilerini yaymışlardır. Alperen geleneğinin ocağı Türkistan olmuştur. Bu yetiştirdiği alperenler, başka bir ifadeyle Ahmed Yesevî dervişleri, fazilet timsali erdemli kimselerdi. Bir kültür birliğinin mayasını attılar. Kimseye el açmayan, elinin emeği, alınının teriyle geçinen, çalışkan; vatana, dine, ahlâka bağlı, disiplinli alperenler yetiştirdiler. Hoşgörülü davranışlarıyla halkın birbirleriyle kucaklaşmalarını, birlik ve beraberlik içinde olmalarını

sağladılar. İşte bizler de bu felsefenin devam etmesi gerektiğini düşünerek, üniversitemizde bu düşünceyle öğrenci yetiştirme sorumluluğunu taşıyoruz. Yüklendiğimiz en büyük misyon ve sorumluluk, Türk dünyasından gelen gençleri aynı çatı altında bir araya getirerek, tıpkı yüzyıllar öncesinde Ahmed Yesevî'nin yaptığı gibi onları yetiştirip ülkelerinin geleceği için faydalı olacak işler yapmalarına ön ayak olmaktır.

Ahmet Yesevî'nin Türk ve İslam dünyasındaki yeri hakkında neler söyleyebilirsiniz. Üniversiteniz Ahmet Yesevi hakkında ne gibi çalışmalar yürütmektedir?

Pir-i Türkistan Ahmed Yesevî bir büyük ahlâk, aşk ve irfân adamı, bir Allah dostudur. Türk kültür tarihimizin en önemli şahsiyetlerinden birisidir. O, sadece Yûsuf Hemedânî Hazretlerinin gönlünde yaktığı İslam'ın aşk ve irfan kıvılcımını kendinden sonraki taliplere aktarmakla kalmamış, yetiştirdiği aksiyoner alperenleri Asya'nın bir ucundan Avrupa içlerine kadar göndererek insanlara adalet, tevazu, birlik ve dirlik düşüncesini telkin etmiştir.

Yesevî çizgisinin temeli insan sevgisine dayanmaktadır. İnsana ve dünyaya bakışında tevhd düşünceyi, şefkat ve barış öğeleri gelmektedir. Hikmetlerinde sürekli ümidi, merhameti, sevgiyi, barışı ve gönül huzurunu telkin ederek bütün insanlığı kucaklayan tasavvufî bir özellik gösterir. Asıl koruyucu, bütünleştirici unsurun Ahmet Yesevî'nin çizgisinde şekillenen ve tüm insanlığı hoşgörüyü kucaklayan yaklaşım tarzıdır. Bu hoşgörüyü Yesevî dervişleri aynı anlayış ve düşünceyle Anadolu'ya yaydılar. Hoca Ahmed Yesevî'nin yaktığı meşaleyi Anadolu'ya taşıyan, Hünkâr Hacı Bektaş Velî, Mevlânâ, Yunus Emre, Hacı Bayram Velî, Aziz Mahmud Hüdâî ve daha birçoklarını sayabiliriz. Bunlar millî, dinî ve beşerî alanda yazdıkları eserleriyle Anadolu insanını, Türk benliği çerçevesinde kaynaştırmış ve Anadolu'yu Türk vatani, yani Türkiye, hâline getirmişlerdir.

Bildiğiniz gibi UNESCO 2016 yılını Hoca Ahmed Yesevî Yılı olarak ilan etti. Bu kapsamda 2016 yılı içerisinde yurtiçinde ve yurtdışında çok sayıda faaliyet gerçekleştirdik. UNESCO 2016 Hoca Ahmed Yesevî Yılı kapsamında Başkanlığımız tarafından yapılan bazı faaliyetleri kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum.

Mütevelli Heyet Başkanlığımız ve Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)'nın katkılarıyla Hoca Ahmed Yesevi konulu bir beste yarışması düzenledik. Ahmet Yesevî'nin hayatını anlatan 16 sayfalık hikâye kitabı bastırdık. İlköğretim okullarında hikâye kitabı ücretsiz olarak dağıtıldı.

Görme ve işitme engellilerin Hoca Ahmet Yesevî'yi tanımaları için hayatı, eserleri, hikmetleri ve menkıbelerinin yer aldığı Ahmed Yesevi Sesli Kitap projesini hayata geçirdik. Bu çalışmayla görme ve işitme engelli kardeşlerimizin bu vesileyle Ahmed Yesevî'yi daha yakından tanımalarına imkân sağlamış olduk.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Tatcı'nın editörlüğünü yaptığı ve prestij bir eser olarak Ahmet Yesevî'nin bugüne kadar toplanan bütün hikmetlerinin bir araya getirildiği, Dîvân-ı Hikmet Hoca Ahmed Yesevî kitabının baskısını tamamladık. Hoca Ahmet Yesevî'nin adını taşıyan Türkiye'deki 86 adet ilk, orta ve lise düzeyindeki okullarda "Hoca Ahmed Yesevi" konulu konferanslar düzenledik. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)'nın destekleriyle Hoca Ahmet Yesevî'nin adını taşıyan ilk, orta ve lise düzeyindeki okullar-

da Ahmet Yesevi ile ilgi bugüne kadar yayımlanan kitapların da yer aldığı "Ahmet Yesevi Kitaplığı" projesini hayata geçirdik.

Dîvân-ı Hikmet Sohbetleri düzenlenmeye başlandı. İlk programımız 12 Ocak 2016 tarihinde düzenlendi. Konuşmacısı olarak da Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreter Yardımcısı/Sözcüsü ve aynı zamanda Mütevelli Heyet üyesi Sayın Büyükelçi Doç. Dr. İbrahim Kalın "Hoca Ahmed Yesevi Hüküm ve Hikmet" konulu bir konuşma yaptı. Bu programların on üçüncüsünü gerçekleştirmiş bulunmaktayız.

Hoca Ahmed Yesevî'nin tanıtımına katkı sağlamak amacıyla, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Türk Dünyası Kültür Mahallesi'nde, Hoca Ahmed Yesevi Otağı kuruldu. Otağda; Ahmet Yesevi Üniversitesi tanıtım köşesi ve Hoca Ahmed Yesevî'nin hayatı, eserleri, minyatürleri ve türbesi gibi görsellerin yanı sıra türbesinde bulunan bazı objelere de yer verildi. İstanbul Sultanazade Belediyesi, Ahmet Yesevi Üniversitesi, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, İstanbul Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü tarafından ortaklaşa olarak 24 Şubat 2016 tarihinde "850. Ölüm Yıldönümünde Hoca Ahmed Yesevî'yi Anma Programı" düzenledik. 28-30 Nisan 2016 tarihleri

arasında, Ankara'da "Uluslararası Hoca Ahmed Yesevî Sempozyumu" düzenledik. 13-15 Nisan 2016 tarihlerinde "Uluslararası Bilim Spor Kültür Kongresini Ahmet Yesevî'nin İzini Sürmek: Küresel Bir Uzlaş, Hoşgörü ve Dayanışma Arayışı" başlığıyla Türkistan'da düzenledik. Yunus Emre Enstitüsü işbirliğinde yurtdışındaki Enstitülerde Hoca Ahmed Yesevi Konferansları düzenledik. Konferansları Katar Doha Yunus Emre Enstitüsü ve Astana Yunus Emre Enstitülerinde başlatmak suretiyle, Viyana, Paris, Roma'da devam ettirdik. UNESCO 2016 Hoca Ahmed Yesevi Yılı anısına PTT ile birlikte anma pulu bastırıldı. Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü ile birlikte Ahmet Yesevi hatıra parası 22 Aralık 2016 tarihinde bastırıldı ve satışa sunuldu.

Hoca Ahmed Yesevî Yılı anısına baskısı yapılan yayınlar ile ilgili de sizlere bilgi vermek istiyorum.

Remzi Özçelik'in on yıllık bir çalışma sonucunda kaleme aldığı Ahmet Yesevi başlıklı iki bölümlük oyun kitabı yayımlandı. Prof. Dr. Kemal Eraslan tarafından hazırlanan ve yayın danışmanlığını Prof. Dr. Necdet Tosun'un yaptığı "Yesevî'nin Fakr-nâmesi" başlıklı kitap yine Prof. Dr. Necdet Tosun tarafından hazırlanan ve Ahmet Yesevî'ye ait olan "Risâle der Âdâb-ı Tarikât" ve "Risâle der Makâmât-ı Erba'în" adlı iki Farsça risale «Yesevî'nin Fakr-nâmesi ve İki Farsça Risalesi» başlığıyla baskısı yapıldı. Dr. Hayati Bice'ye hazırlattırılan "Pîr-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevî" başlıklı kitabın başkanlığımızca baskısı yapıldı. UNESCO 2016 Hoca Ahmed Yesevî Yılı anısına ve Bağımsızlıklarının 25. Yılında Türk Cumhuriyetleri onuruna, Uluslararası Türk Akademisi ve Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığının destekleriyle hazırlanan "Tehlikedeki Türk Dilleri" kitabı 4 cilt olarak yayımlandı. Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak tarafından hazırlanan Ahmed-i Yesevî'nin Rumelili Bir Takipçisi Üsküplü Atâ Tuhfetü'l-Uşşâk kitabının baskısı yapıldı. Editörlüğünü Prof. Dr. Necdet Tosun'un yaptığı ve

Hoca Ahmed Yesevi ile ilgili bugüne kadar yazılmış makalelerden seçilen "Hoca Ahmed Yesevi Seçme Makaleler" kitabı basıldı. I. Uluslararası Hoca Ahmed Yesevi Sempozyum Bildirileri kitabının baskısı da Başkanlığımız tarafından gerçekleştirildi. 2016-2017 yılında Hoca Ahmed Yesevi ile ilgili üniversitemiz tarafından 300'e yakın faaliyet gerçekleştirmiş durumdayız.

Üniversitenize öğrenci seçimi konusunda kistaslarınız nelerdir? Öğrencilerinizin Türk dünyasıyla ilişkiler kurması için yürüttüğünüz proje ve çalışmalar var mıdır?

Üniversitemize öğrenci yerleştirme işlemleri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için her yıl belirlenen program ve kontenjanlara göre Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılan ÖSYS ile gerçekleştirilmektedir. Kazakistan Cumhuriyeti vatandaşı olan aday öğrenciler, Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığınca yapılan merkezî öğrenci seçme sınavlarında aldıkları puanlar ve kontenjanlar göz önüne alınarak yerleştirilmektedirler. Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akaraba Topluluklarından öğrenci seçimi ise Rektörlük tarafından yapılmaktadır. Üniversitede örgün eğitim, Türkiyeli öğrenciler için harçsız olarak yapılmaktadır. Türkiyeli öğrencilerden bu anlamda herhangi bir ücret almıyoruz. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilere, yılda bir defaya mahsus olmak üzere gidiş-dönüş uçak bileti ücreti desteği sağlıyoruz.

Öğrencilerimizin Türk dünyasıyla ilişkiler kurması için yürüttüğümüz bazı projelerden de sizlere kısaca bahsetmek istiyorum. Üniversitemiz, temelleri ortak tarih, kültür, dil ve inanca dayanan köprüleri daha da güçlendirerek Türk dünyasının gelecek nesillerine karşı ortak görev ve sorumluluk bilinciyle hareket etme fikrini benimsemiştir. Bu düşünceyle, Türk dünyasının önüne Ahmet Yesevî'yi ve onun mirasının bir parçası olan bilim ve eğitimi koymuştur. Türk dünyasından birçok öğrenci farklı lehçelere sa-

hip olmasına rağmen, ortak bir dilde ve gönül birliği içerisinde Ahmet Yesevi'nin düşünceleri doğrultusunda eğitim almaktadır.

Üniversitemiz tarafından bu yaz ikincisi ve geniş çaplı olarak organize edilen "Üniversiteli Gençler Yaz Okulu" adlı programla Türk dünyasının pek çok farklı coğrafyalarından genç eğitimciler Kazakistan'ın Türkistan şehrinde bulunan Ahmet Yesevi Üniversitesinde bulundu. Bu yıl 400'den fazla öğrenciyi ağırladık. Öğrencilerin bütün masrafları üniversitemiz tarafından karşılandı. Türk dünyasından gelen genç eğitimciler; Türkiye Türkçesi, Kazak Türkçesi, Özbek Türkçesi, Rusça, Türkoloji, tarih, kültür, edebiyat, coğrafya ve Türk dünyasının büyük şahsiyetleri hakkında eğitim ve öğretim görmekle beraber görsel hafızalarını zenginleştirici tarihi ve kültürel mekânlara da geziler yaptılar. Yine aynı şekilde Üniversitemiz Beşeri Bilimler Fakültesi İlahiyat Bölümünden öğrenciler her yıl "İlahiyat Yaz Programı" kapsamında bir ay boyunca temel dini bilgiler başta olmak üzere, bilgi-görgü ve tecrübelerini arttırmak üzere Türkiye'ye davet edilmektedirler. Yine bu yıl 50 öğrenciyi Bolu'da misafir ettik. Bu tür projeler sayesinde de Türk dünyasındaki genç öğrencilerimizle yakın ilişkilerimizi pekiştiriyoruz.

Arapça üzerine hazırladığınız ve çalıştığınız pek çok tez, makale ve çalışma var. Arapçanın kültür tarihimizdeki yeri, bugünkü akademik ve entelektüel dünyaya yapabileceği katkılar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Arapça, Hamî-Samî dil ailesine mensuptur. Büyük medeniyetler, kültürler ve imparatorluklar doğuran dillerin başında gelir. Arapça'nın kullanımı 7. yüzyıla kadar Arap Yarımadası içine sınırlı kalmış, İslamiyetin gelişiyile birlikte Arap Yarımadasının dışında büyük bir hızla yayılarak; Irak, Suriye, Mısır ve Kuzey Afrika'yı kuşatmış, oradaki dillerin yerini almış ve bir

kültür ve medeniyet dili olmuştur. Arapça, zaman içinde bu lehçelerden, özellikle Kureyş dili olarak biçimlenmiş ve ilâhî irade ile vahyin dili olarak seçilmiştir. Bu coğrafyada Müslüman kavimlerin dillerinde çok büyük izler bırakmıştır. Sekizinci yüzyıldan on altıncı yüzyılın sonlarına kadar dünyada bugünkü İngilizce gibi hâkim dil olmuştur. Batılı ilim adamları kendilerini yetiştirmek amacıyla o dönemde ilmî eserlerin dili olan Arapçayı öğrenmişler ve yoğun bir şekilde kendi dillerine bu eserleri çevirme gayreti içinde olmuşlardır. Sonraki asırlarda İslami fetihlerin sürmesiyle Arapça doğuda Afganistan ve en batıda İspanya'ya kadar uzanan bölgede konuşulan dil haline gelmiştir. Arapça, Türk İslâm kültür tarihimiz bakımından da büyük ehemmiyet taşır. Türkler, Araplar ve Farslarla temasa geçtiği zaman Türkler, edebiyat dili Farsça ve bilim dili Arapça ile karşı karşıya geldi. Karahanlılar devletinde Arapça yazılı vesikalar yaşa yavaş kendini göstermiş, Arap dilinde tarihi eserler yazılmış, hatta bu Türk devletleri teşkilatında çok kuvvetli bir İslâm-İran tesiri görülmüştür. Türkler üzerinde Arap ve Fars edebiyatının çok fazla tesiri olmuştur. Arapça birçok kitap o dönemlerde yazılmaya başlamıştır. İlimin dili Arapça olduğu için önemli meclislerde Arapça konuşulmaktaydı. Özellikle bizim kültürümüzün geçmişi olan Osmanlı kültüründe büyük bir rol oynar. Osmanlı'da özellikle edebiyat, bilim ve siyaset konularında Arapça ve Farsça'nın yoğun etkisini kabullenerek kendi konumuna uygun Osmanlıca'yı oluşturdu. Arapça öncelikle dilimizi daha sonrada kültürümüzü büyük oranda etkilemiştir.

Dünyada yaklaşık 350 milyon insanın ana dili olan Arapça, bir milyarı aşkın müslümanın ibadet dili olmasının yanı sıra; Suudi Arabistan, Yemen, Birleşik Arap Emirlikleri gibi 22 Arap ülkesinin resmi dilidir. Bu dilin dünyadaki önemi ve rolünün büyüklüğü sonucunda, Birleşmiş Milletler örgütü 1974'de Arapçayı altıncı resmi dil kabul etmiştir.

Özellikle İslam kültürü hakkındaki ön yargıların, yanlış anlamaların sınırlar üzerinden hızla yayıldığı şu günlerde, Arapça'nın mezhepsel ön yargıların oluşturduğu duvarların aşılabilmesi ve küresel çapta bir arada yaşama kültürü oluşturulabilmesi için gerekli olduğunu, özellikle akademik ve entelektüel ilişkilerin geliştirilmesinde büyük öneme sahip olduğunu düşünüyorum. İslam toplumları arasında entelektüel seviyeden başlayarak yapılacak ortak çalışmalarla, birbirini daha iyi anlama, etkileşim ve birlikte bir arada yaşama kültürünün hem Asya'da hem de Orta Doğuda barışın sağlanmasına önemli katkı yapacağına dair inancım tamdır. İslam dünyasındaki ayrışmanın önüne geçebilecek önemli çalışmaların ortak bir platformda değerlendirilerek, bu dili konuşanların sayısının çokluğu dikkate alındığında akademik çalışmaların bu yönde yapılmasının uygun olacağı kanısındayım. Çünkü şu anda çatışmaların ve savaşların yaşandığı bölgeler daha çok Arap Yarımadası ve Orta Doğudur. Akademik ve entelektüel kesimlerin de bu bölgeler için çaba sarf etmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bir yazınızda Rönesans'ın ünlü düşünürü Francis Bacon'un (1561-1626) "Yunan medeniyetini öğrenmek istiyorsak İslâm medeniyetini tanımak, Aristo'yu anlayabilmek için de İbn Sînâ ve İbn Rüşd'ü tetkik etmek ve binaenaleyh Arapçayı öğrenmek mecburiyetindeyiz" sözünü hatırlatıyorsunuz. Sizce Bacon'un bu farkındalığı 21. Yüzyıl Batı dünyası için de geçerli midir?

Rönesans'ın ünlü düşünürü Francis Bacon Arapça öğrenmeyle ilgili olarak söylemiş olduğu bu söz 21. yüzyıl Batı dünyası için oldukça önemlidir. Özellikle İslamofobi son yıllarda özellikle ABD ve Batı'daki ülkelerde büyük bir yükselişe geçti. Müslümanlara karşı duyulan ön yargı ve ayrımcılık beraberinde İslam karşıtı saldırıları getirmeye başladı. Batı ülkelerindeki İslam ve müslümanlık karşıtı bazı gruplar ile terör örgütleri, onlarca yıldır çeşitli eylemler

yaparak camilere, ibadethanelere ve müslüman derneklerine saldırı düzenliyor. Bu saldırılar son dönemde daha da artmaya başladı. İslam dini hoşgörü dinidir, merhametin dinidir, paylaşımın dinidir. Adının terörizmle, güvensizlikle anılmaması gerekir. Bu açıdan bakıldığında da İslam dini bunların hepsine karşıdır. İslamofobi olgusu var olmaya devam edecektir. Bu olgunun bitirilmesi için müslümanlara, müslüman ülkelere ve batıya çeşitli görevler düşmektedir. İslam medeniyetini tanımak, Aristo'yu anlayabilmek için de İbn Sînâ ve İbn Rüşd'ü anlamak ve anlatmak mecburiyetindeyiz. Onların fikir ve düşüncelerini doğru anladığımız zaman Batıya İslam'ı doğru anlatmış olacağız. İşte bu yüzden Batı'nın ve müslümanların Arapçayı öğrenmeleri gerekmektedir. Batıya anlatacağımız İslam'ın şiddet içerikli bir din olmadığını, radikal dini akımların kontrolünde yapılan saldırıların bizim dinimizi yansıtmadığını doğru bir şekilde ifade edersek, İbn Sînâ ve İbn Rüşd'ün temel felsefelerinden yola çıkarak 21. Yüzyıl Batı dünyasına gerekli mesajları da vermiş olacağız.

Bu bakımdan Batılı insanlar İslam hakkında doğru bir biçimde bilgilendirilmeli, İslam dininin hoşgörüsü anlatılmalı, İslam'la alakalı çalışmalar girişimler arttırılmalıdır. Doğru İslam'ın anlatılarak müslümanların hakları korunmalı ve yeniden düzenlenmelidir.

Niyazî Mısrî ve Kasîde-i Bürde Tesbî'i adlı araştırmanız, Azîz Mahmûd Hüdayî'den çevirdiğiniz, Dîvân-ı İlâhiyât adlı tercümeniz ve Türk İslam dünyasında zirve şahsiyetler üzerine sayısız çalışmanız, kültür hizmetiniz var. Bu çalışmaların Ahmet Yesevi'nin dünyasıyla bir ilişkisi var mıdır? Bugün eksikliğini hissettiğimiz değerlerin hatırlanmasında bu zirve şahsiyetlerin yeri ve yapabileceği katkılar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Şanlı tarihimizin ve müşterek dilimizin eseri olan Türk kültürü geçmişten geleceğe köprü

kuran bir ortak değerler manzumesidir. Ortak kültür coğrafyamızın bir ucundaki Ahmet Yesevi'den diğer ucundaki Gül Baba'ya kadar ortak atalarımız aynı hoşgörü mesajını yaymışlardır. Yüzyılların ötesinden günümüze ulaşan bu kutsal mesaj, sadece Türk dünyasıyla bizleri birbirimize bağlayan ortak zihniyet ve mana dünyasının

değil, aynı zamanda bütün insanlığı barış içinde bir dünyaya götürecektir kapının da anahtarıdır.

Anadolu'nun müslümanlaşmasında önemli bir görev üstlenen Mevlana, Yunus Emre, Hac-ı Bektaş Veli, Hacı Bayram Veli, Niyazî Mısırî, Azîz Mahmûd Hüdayî gibi daha ismini sayamadığımız birçok veli, Hoca Ahmet Yesevi'nin manevi işaretleriyle Anadolu'yu mesken tutmuşlardır. Onların kurmuş olduğu tekkelerde halkı irşad etmişlerdir. Hoca Ahmet Yesevi'nin tüm insanlığa yön veren evrensel düşünceleri adını zikrettiğimiz mutasavvıflar vasıtasıyla günümüze ulaşmıştır. Bugün Anadolu'da İslam varsa bunun kaynağı Ulu Pir Ahmet Yesevi'dir. Türk ve İslam dünyasına hizmet etmiş kişileri araştırmaya başladığımda kaynağın Hoca Ahmet Yesevi olduğunu her seferinde idrak ettim.

Son olarak sizin gibi değerli bir ilim adamından biz üniversite öğrencileri için tavsiyeler alabilir miyiz?

Üniversite eğitiminizi tamamladığınız zaman, sizlere eğitiminiz boyunca derslerinizdeki başarınıza göre bir okul tamamlama notu, yani diploma notu verecekler. Bu not, öğrenim hayatınız boyunca sizlerin mesleki olarak aldığınız

eğitimde ne kadar başarı gösterdiğinizi gösterecektir. Ancak bu not, hayatınızı şekillendirmeyecektir. Çünkü asıl iş, okulda değil, hayatta ve sosyal ilişkilerinizde göstereceğiniz başarıdadır. Bir ağabeyiniz olarak, sizlerin geçtiği yollardan geçmiş biri olarak, deneyim ve bilgi birikiminin ne kadar önemli olduğunu sizlerle paylaşmak istiyorum. Zamanınızı iyi kullanın ve zamanınızı kontrol etmeye çalışın. Zamanı iyi kullandığınız anda daha üretken olursunuz. Bence kendisini farklılaştıran üniversite öğrencisinin dünyayı da farklılaştıracağını düşünüyorum. O yüzden her öğrencinin yapmak zorunda olduğu işlerin dışında farklı alanlarda da kendinizi geliştirmeniz size büyük katkılar sağlamış olacaktır. Mutlaka en az iki yabancı dil öğrenmelisiniz. Doğu ve Batı dillerinden en az birini ise iyi şekilde öğrenmeniz sizleri farklı kılacaktır. Mezun olduğunuz zaman hangi meslekte devam ederseniz o mesleği layıkıyla yapmaya gayret göstermelisiniz. Hayatta başarı ancak işinize duyduğunuz saygıyla gelir. Ülkemizde bilinçli ve farkındalık seviyesi yüksek kişilerin çoğalması temennisiyle hepimize başarılar dilerim...

Röportajı Yapan: Sena ERDEM

Vazgeçmem

Rüyadayım uyanacak dediler

Başka diyaryadayım gelecek dediler

Yeniden başlıyorum boşuna dediler

Çıkmazları geçemez dediler

Anka kuşu kadar hayalim

Küçük dünyamdır benim

Ulaşılmazlar hedefim

Çalış da gerisi yalandır fikrim

Çıkmazları sokakları aşarım

Önümdekileri yıkarım

Sınırları hayal ettiririm

Yeniden canlanır yeniden didinirim

Hayatın kaidesini dinlemem

Kalbimi dinlerim ben

Söz dildedir gönülden bağlıyım ben

Yeniden canlanır yeniden didinirim

Gözleri hissederim

Kalp sesini işitirim

Her zaman değişir yerim

Büşra HAVAYASOR

Bartın Üniversitesi TDE 2. Sınıf

LA PRIMAVERA

deneme

La Primavera 1480’lerde yapıldı günümüz 2017 tarihine kadar anlamlandırılmaya çalışıldı ve gizemini korudu. İtalya’nın Floransa kentinde doğdu. “Eleştirmenler ise yüzyıllardan beri La Primavera’nın anlamını çözmeye çalışıyor. Bu eser Sandro Botticelli’nin imzasını taşıyor. Herkes bu eserden farklı bir mesaj alıyor bazılarına göre bir sonbahar bazılarına göre ilkbahar temalı bir eser. Bazılarına göre ise tablo cinselliğe atıfta bulunuyor. Bazıları da onu sanatla değil botanikle bağdaştırıyor bahçe temasında görülen fotoğraf etkisi de buna dahil. Resimde çiçek detayları o kadar canlı duruyorki resme bakan kişi kendini sadece bir çiçek tarlasındaymışçasına gerçekçi hissedebilir. Kristal bir küre gibi karmaşık ve rahatsız edici bulanlarda varken bir yandan da onu büyüleyici ve gizemli bulan insanlar da oluyor. La Primavera aynı zamanda laik bir tabloydu ancak yinede dini çağrıştırıyordu.” Tarihte gördüğümüz resimlerdeki Meryem figürünün çevresinde yer alan köprünün eserde görülmesi gibi.

Uffizi Galerisinde bu tablo göz dolduruyor. “Sandro Botticelli’nin eserlerine ayrılan odaya giren ziyaretçiler önce daha görkemli bir tabloyla Venüs’ün Doğumuyla bizi karşılıyor. Ancak yine de bizim dikkatimizi dağıtan harikulade eser, odanın hakimi daha büyük ve daha esrarengiz duran eseri la Primavera. Tuvalin büyüklüğü hemen dikkat çekiyor. 3 metreyi aşan genişliği ile dikkat çekiyor. Sanatçı bu eseri döneminin yumurta akı kıvamında olan sulu boyasıyla yapmış.” Buradan da görülüyor ki eserdeki kadınların bedenlerinin her kıvrımlı detayı adeta vü-

cutlarının üzerlerinde dans eder gibi bir edayla çizilmiş ve boyanmış. Günümüzde bu eseri yapmaya çalıştığımızda ne tam olarak yağlı boya ne akrilik ne sulu ne de tam olarak guaj boya ile yapılabilir. İtalyan sanatçı rutin boya tekniklerinden sıyrılarak hem sıra dışı fırça izleriyle tuvalde izini bırakmış hem de gelecekteki resamlara da fikirleriyle umut vermiştir.

Primavera İtalyanca’da bahar demek. Her ne kadar bahar anlamıyla bize atıflarda bulunsa da bu tabloda bir sonbahar mevsimi yönünü de görmekteyiz eser sanki her iki mevsimin karışımı bir tablo gibi görünüyor. Bu da onun aynı zamanda mekansızlaşmasını sağlıyor. Primavera’nın kelime anlamını bilsek de yine de eseri tam olarak açıklayabileceğimiz anlamı bize verilmiyor. Tabloda Lorenzo’nun gençliğini görüyor gibiyiz. Bu çizim Botticelli’nin kendi patronuna yağ çekmek için yaptığını da gösteriyor. Üzerinde kanatlar bulunan botları bu konuda hiçbir şüpheye yer bırakmıyor. Gizemli figürlerin çoğu sağda toplanmış. Zefir batı rüzgârının kanatlı tanrısı. Figürler son derece bereketli bir bahçenin üzerinde duruyor. 170 farklı türü temsil eden her biri özenle resmedilmiş 500 çiçek göze çarpıyor. Bu çiçekler ayrı ayrı o kadar canlı duruyor ki detaylara bakınca insan kendini çiçek bahçesinin realizmi içinde kaybolmuş gibi hissettiriyor ve bu kayıplık duygusu bireyde bir korkuyu hissettirirken aynı zamanda alışılmış dünyanın rutinliğinden sıyrılmanın özgürlüğünü bize tattırıyor. 500 yıldır cevaplanamayan soru ise onların bu güzel bahçede nasıl bir araya geldikleri.”

La Primavera sevgiye atıfta bulunan bir eser. Botticelli’yi hem teknik hem de sosyal açıdan en çok zorlayan şey ise belki de 1000 yıldır sanatsal çalışmalarda ilk kez göze çarpan erotik dişi figürleri, zarafet, neşe ve sevinci simgeleyen perileri bir yere oturtmaktır.

Primaverayı dikkatle incelediğimizde tablonun teknik yönlerini görebiliyoruz.

La Primavera aynı zamanda bir teknik zafferdi. Hassas işlemleri, dans eden erotik figürleri ve meydan okuyan tabloda insan ruhunun gelişimi de okunabilir. İçgüdüsel, tensel aşktan daha medeni olan insani aşka oradan da kutsal aşka geçiliyor. Aşırı uçlar bir tarafta yeryüzüne inen Zefir diğer tarafta da göğe yükselen Merkür tarafından temsil ediliyor. Tabloda çok fazla çiçek olması da dikkat çekici bu bize evlilik aşk gibi konuların var olduğunu gösteriyor aynı zamanda çiçek tutan kadının iki farklı resmedilişi ince bir ayrıntıda gizli kalıyor. Gökyüzünde sağ tarafta olan figür, çiçekleri tutan kadının yanındaki figüre hem şiddet hem aşk ile bakıyor, bu-

rada cinsel bir saldırı var gibi görülüyor ancak hikâyenin derinlerine gidildiğinde bir evlilik olduğu, evlilik sonucunda o figürün yüz ifadesinin dahi değiştiği ve o kadının mutluluğu gözler önüne seriliyor. Bu da bize evlilik konusunun aslında resimde gizliden gizliye işlendiğini evliliğin insanları değiştirdiğini anlatmak istiyor. Evlilik ve aşkla ilgili simgelerle dolu bir tablo. Bu eser kimilerine göre esrarengiz anlamlara sahip bir tablo olarak tarihte adını sürdürüyor. Anlamlandırılması için ise çeşitli sanatsal bilgilere sahip olmak yetmiyor aynı zamanda hayal gücü bu anlamda önemli bir noktada yer alıyor. Sanat eseri sadece bir doğa manzarasından da ibaret olmamalı La Primavera gibi düşünsel hareketlere davetiye çıkarmalıdır.

Kaynakça

BOTTICELLI, Sandro, Primavera, Tuvaldeki Başyapıt, BBC BELGESEL

Vildan Gizem PEHLİVAN

Bartın Üniversitesi Sosyoloji 3.Sınıf

Beyaz Kale Romanının Yeni Tarihselcilik Kuramıyla İncelenmesi

Uğur MORKAYA*

makale

"Tarihsel roman her şeyden önce bir romandır, tarih değil"

Alfred Döblin

Özet

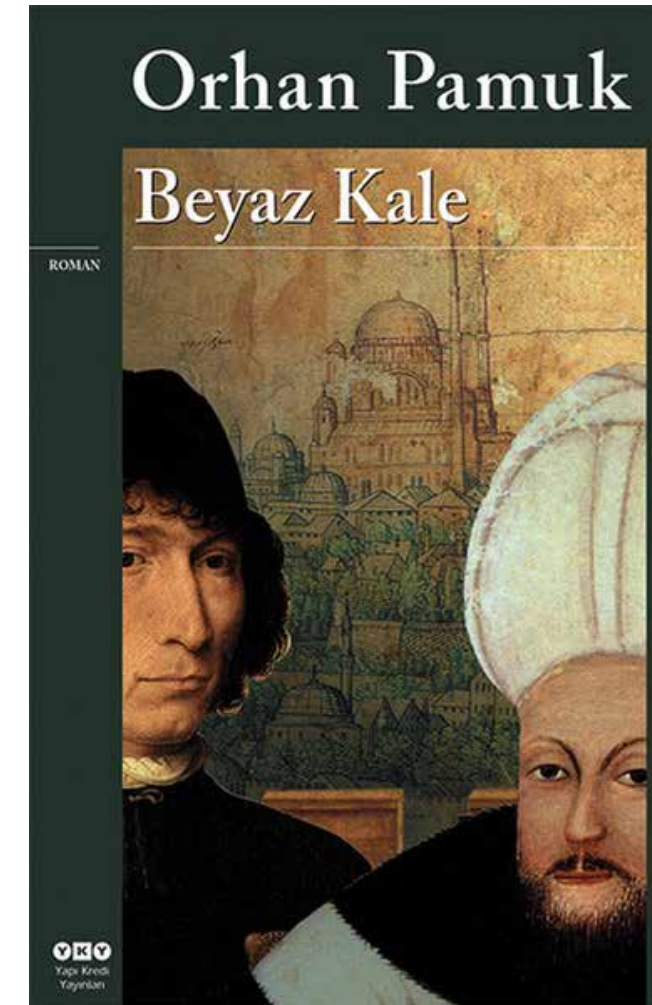
Tarihi roman kavramının ne olduğuna ilişkin görüşlerde tam bir fikir birliği oluşturulmadığı görülmektedir. 18. yüzyılın sonuna doğru Avrupa edebiyatında ortaya çıkan tarihi roman kavramı, 19. yüzyılda olgunlaşarak etkin örneklerini ortaya koyar. Modernizm sonrasında ortaya çıkan Post-modern kuramla birlikte roman anlayışında kırılmalar yaşanırken bu yaklaşım tarihi roman anlayışında da çeşitli değişimlere yol açmıştır. Özellikle 1980'lerde Stephen Greenblatt tarafından ortaya atılan Yeni Tarihselcilik kuramıyla birlikte metnin tarihselliği ya da tarihin metinselliği üzerinde durulmaya başlanmış ve postmodernist romanların teknikleri arasında yer alan parodi, metinlerarasılık, çoğulculuk, çok katmanlılık, üst-kurmaca vb. teknikler tarihsel romanda yer almıştır. Tarihin kurgusallığı üzerine yoğunlaşan bu yeni tarih anlayışına uygun eserler verilmeye başlanmıştır. Türk edebiyatında da Orhan Pamuk ilk iki romanı dışında sonraki romanlarında postmodern kurguyu kullanırken kendi tarih pence-resinden bakarak Yeni Tarihselcilik kuramına uygun eserler ortaya koymuştur. Yazarın Beyaz Kale adlı romanı bu Yeni Tarihselci eleştirici açı-sından okumaya oldukça elverişli bir yapıttır.

Anahtar kelimeler: Yeni Tarihselcilik, tarihi roman, Beyaz Kale, metinlerarasılık, postmodernizm

Giriş

Günümüzde dahi tarihi romanın ne olduğu üzerinde yazınbilimciler tarafından yoğun tartışmalar yapılırken tarihi roman kavramı 18. yüzyılın sonunda Avrupa'da ortaya çıkmış ve Fransız İhtilali ve Napolyon döneminde sıradan insana tarih bilinci kazandıran bir tür olarak edebiyata girmiştir. Romantik akımın etkisiyle tüm Avrupa edebiyatında sevilen ve okunan bir tür olmuştur. Ancak Klasik çağ ve Rönesans dönemlerinde tarih ve edebiyat bilimleri günümüzde olduğu gibi birbirinden ayrı birer disiplin değildi. Edebiyat ve tarih arasındaki ilişki, yazarın tarihle buluşması tarihin anlatı biçiminde ortaya çıktığı Antik Yunan dönemine kadar uzanmaktadır. Bu dönemde tarih anlatı düzyazı biçiminde değil lirik bir anlatımla ele alınıyordu. Bu durum roman türünün ortaya çıkmasında önemli bir etki olan şövalye romanları için de geçerliydi ve onlarda lirik bir formla yazılıyorlardı. Masal, destan, efsane, halk tiyatrosu gibi türlerin gelişimlerini tamamlamasıyla birlikte, yavaş yavaş tarih ve edebiyat arasındaki bağ da gevşemeye başlamıştır. Tarihi roman kavramı ise, roman ve tarih bilincinin iyice yerleşmesiyle sınırlarını ve özelliklerini ortaya koyar ve 19. yüzyılda olgunlaşarak ilk örneklerini ortaya koyar. Romantizmin yarattığı bir roman türü olarak kabul edebileceğimiz tarihi roman ilk ortaya çıktığı andan günümüze kadar çeşit-

li değişimler geçirmiş ve tür büyük bir gelişim göstermiştir. Bu çalışmamızda kısaca tarihsel roman kavramından, tarihsel romanın gelişiminden bahsedildikten sonra özellikle yeni tarihselcilik kuramı üzerinde durulacak ve daha sonra Orhan Pamuk'un *Beyaz Kale* romanı, tarihsel roman çerçevesinde yeni tarihselcilik kuramıyla değerlendirilecektir.

Tarihsel Roman ve Yeni Tarihselcilik Kuramı

Tarihi romanın ne olduğu ile ilgili yazınbilimciler arasında yoğun tartışmalar yapılmıştır¹. Roman ve tarih arasındaki ilişkinin temelinde her iki entelektüel etkinliğin de dil ve yazı araçlarını kullanmasıyla birlikte zaman

* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi.

1. Tarihi roman ile ilgili teorik çalışmalar yapan araştırmacılar, tarihi romanda, tarihi gerçeklerin, karakterlerin romanda ne kadar yer alacağı konusunda bir birliğe varamazlar. Aynı şekilde romanın kurgusu oluşturulurken bu tarihsel gerçekliklerden ne ölçüde faydalanılacağı, tarihi zaman dilimin nerede başlatılıp nerede sonlandırılacağı konusunda da bir fikir birliği yoktur.

ve mekân kavramları üzerine inşa edilmiş olmaları bu birlikteliğin incelenmesine olanak sağlamaktadır. Tarihçi de romancı da geçmişte yaşanmışlıklar arasından birer seçme yapar. Bu seçimleri kimisi tarihsel bir veri olarak kaydederken kimisi de tarih dışında bırakır (Türkeş, 2011: 81). Roman ve tarih arasındaki ilişki açıktı, ancak bu iki bilim arasındaki ilişkinin yakınlık derecesi, birbirlerine yaptıkları etkiler konusunda varılmış bir fikir birliği yoktur. Destanlar, mitler, efsaneler, masallar nasıl ki edebiyatın ilgi alanı içerisinde olabiliyorsa tarihin de ilgi alanındadır.

Peki nedir tarihi roman? Bu konuda da çeşitli tanımlamalara gidilebilmektedir. Tarihi roman, konusunu ya da konularını geçmişten, tarihsel olaylardan ve kişilerden alan roman türüdür. Geçmiş bugüne getiren tarihi romanın en belirgin özelliği, geçmiş bugünün gözüyle değil de o günlerin gözüyle, havasıyla vermesidir. Romancı, diyaloglarda, giysilerde, mekânda, geleneklerin anlatılmasında her şeyi bugün gibi gerçeğe benzerlikle anlatır. Ele alınan gerçek ya da hayali kişiler çağın duygu ve düşüncelerini yansıtmak biçiminde işlenmelidir. Tarihi malzemeler ve tarihi atmosfer roman içi bir yaşantıya dönüştürülebilmelidir (Özdemir, 1981: 239).

Bütün roman türlerinde roman kişilerinin son derece önemli işlevleri vardır. Yazınbilimcilerin genel kanısına göre tarihsel romanlarda kişiler diğer roman türlerine göre daha az önem taşırlar.² Böyle bir kaniye gidilmesinde olayın daha çok ön plana çıkarılması amacı yatmaktadır. Önemli olan tarihsel olay olduğu için kişiler ikinci derecede bir öneme sahip oluyor. Tarihsel romanın ilk ve tipik örneklerini veren Walter Scott'da genellikle vasat bir kahraman ele alınır. Yazar, tarihsel bir roman yazarken ve bu romanın kişilerini oluştururken iki şeye dikkat etmelidir; *ya yapıtında özellikle baş kişi olarak gerçekten yaşamış tarihi kişiliklere yer verecektir ya da Scott'un izinden giderek roman kurgusunu kurmaca roman kişileri yaratarak oluşturacaktır* (Gögebakan, 2004: 41).

2. Daha geniş bir bilgi için; Turgut Gögebakan, "Tarihsel Romanda 'Kişiler' Sorunu", *Tarihsel Roman Üzerine*, 39-52, Ankara: Akçağ, 2004.

Roman sanatının gelişim evreleri içerisinde ilk tarihi roman, Sir Walter Scott'un 1814 yılında yayımladığı *Waverley* adlı eseridir. Scott, bu romanda bilinen bir tarihsel gerçekliği ele alarak, dokusunu değiştirmeden, kurmaca bir öykü içinde vermeye çalışmıştır. Yazarın roman kurgusunda yapmış olduğu yenilik, sunduğu tarihsel roman konsepti, kendisinden sonra gelen yazarlara örnek oluştururken, roman kurgusu açısından iki önemli yenilik de getirmiştir: "Birinci önemli yenilik, roman kişilerinin oluşturulmasında kendisini gösterir. Başkışilerini tamamen kurmaca olarak şekillendiren Scott, gerçek tarihsel kişilikleri çok seyrek biçimde olay örgüsüne sokar. Başka bir deyişle, bu önemli yazın adamı, tarihsel gerçekliğin aktarılmasında, roman kurgusunun temel taşı olarak gerçekten yaşanmış olanı değil, yaşanması olanaklı olanı yeğlemiştir. Aynı durum olay örgüsü açısından da geçerlidir. Olay örgüsünün kurmaca yapısı, Scott'un modern tarihsel romana getirdiği en önemli yeniliklerden birisidir. Scott'un romanlarında okur, hem bir arka plan olarak dönemin sosyo-ekonomik koşullarını hem de bu koşullar içerisinde yaşanması olası öyküleri izleme olanağı bulur..." (Gögebakan, 2004: 24-25).

19. yüzyılda Scott ile başlayan ve Tolstoy, Gogol gibi dönemin önemli yazarlarının yazmış oldukları tarihsel romanların ilk örnekleri günümüze kadar sayıca artış göstermeye başlamıştır. Romanlarını Victoria İngilteresi'nin en sancılı dönemlerinde üreten Charles Dickens İki Şehrin Hikâyesi, Henry Esmond romanıyla William M. Thackeray, Oluşum Romanı akımının temsilcisi olarak Goethe Wilhelm Meister dizisiyle, Yüzbaşının Kızı romanıyla Alexandre Puşkin ve onun çağdaşı Kazak tarihinden bir dönemi *Taras Bulba*'da anlatan Gogol, Tolstoy *Savaş ve Barış*, Viktor Hugo *Notre Dame'ın Kamburu*, dünya edebiyatının en önemli isimlerinde Honore de Balzac doksanaltı kitaptan oluşan İnsanlık Komedyası, Alexandre Dumas Pere Üç Silahşörler gibi yazarlar ve eserler bu türün gelişimine katkı sağlamışlardır (Türkeş, 2011: 92-97).

Toplumcu gerçekçi roman yazımı modernizmle birlikte ilerlemiştir. Toplumcu Gerçekçi anlayışla üretilen tarihsel romanlar için bilim-

sel ölçüt 19. yüzyılda Marx, Engel ve Lenin'in edebiyat hakkındaki yorumları, Marksist bakış açısı olmuştur. Bu anlayışa göre tarih anlayışı temel olarak gerçek üretim sürecinin gelişmesine dayanmaktadır. İnsan ilişkileri arasındaki biçim bu tip bir üretim tarzı tarafından meydana getirilmiş olarak bütün tarihin temelinde yer alır. Bu bakış açısıyla Sovyet romanı Tolstoy örnek gösterilerek tarihsel belgeler üzerine kurularak yazılır. Maksim Gorki'nin klasik roman tekniğine kattığı sosyalist temalar sonucunda da Toplumcu Gerçekçilik akımı başlamış olur. Bu edebiyat anlayışıyla paralel olarak başta Nietzsche olmak üzere birçok düşünür tarihselciliği reddetmiştir. Bergsoncu düşüncenin popülerleşmesi ve Joyce, Proust ve Woolf gibi yazarların şimdiki zamanı parçalamaları ve böylece öznel bir zaman algısı yaratmaları, zihnin tarih içindeki serüvenlerine yer vermelerine neden olmuştur. Bu yazarlar, zaman algıları nedeniyle de Marksist estetikçiler tarafından eleştirilmişlerdir.

Tarihsel roman kendi içerisindeki değişim ve gelişimini de tamamlayarak yeni bir kurgu içerisine girmiştir. Günümüzde gerçekçi tarihi romanlarla birlikte modern kurguda, modern tarih anlayışıyla tarihi romanlarda yazılmaktadır. Bunda hiç kuşkusuz postmodern yapının da etkisi oldukça fazladır. Roland Barthes ve Hayden White gibi düşünürler *tarihsel metinlerin edebî karakterlerinin ve kaçınılmaz olarak barındırdıkları kurgusal unsurların altını çizdiler ve tarih yazımının kurgudan farklı olmayıp, onun bir biçimi olduğunu ve tarihsel anlatıların, bilimlerdeki benzerlerinden çok, edebiyattaki benzerleriyle ortak özellikler taşıyan sözsular olduklarını ileri sürdüler* (Türkeş, 2011: 109). Tarihin metinselleşmesi sürecinde postmodern bir kurgu ile ortaya çıkan bu romanlar, tarihin kurmaca gerçekliğine dikkat çekmekte, tarihe yorum getirmektedir. Bu nedenle de sık sık eleştiri oklarına maruz kalmaktadır.

Tarihi bir üst-kültür ürünü olarak değerlendiren geleneksel tarih anlayışında tarihi olaylar veya kişiler sık sık kayıt altına alınırken, tarihin gerçekliği ise çeşitli veriler, kaynaklar ile kanıtlanmak zorundadır. Yeni tarih anlayışında ise seks, iklim, bireysel yaşam parçaları gibi çe-

şitli konular ele alınıp işlenirken bunların tarihsel gerçekliğinin mutlaka kanıtlanırlı olması durumu ise ortadan kalmaktadır (Yalçın-Çelik, 2005: 24) Böylece tarihin metinselliği, kurgulanabilir bir disiplin oluşuna değinilmekte ve Jenkins'in belirttiği gibi *tarihyazımı; metinlerarası, dilsel bir kuruluştur* ilkesi doğmaktadır (Jenkins, 1997: 19).

20. yüzyılda postmodern dönem içerisinde, 19. yüzyıldaki tarih anlayışının dışına çıktığı görülmektedir. Geleneksel tarih anlayışının yavaş yavaş yıkılıp geçmişin yeniden yorumlanması dikkati çekerken postmodernler tarihi yeniden keşfederek farklı yöntemler ve tasarımlar için kullanmaya başlamışlardır. Değişen tarih anlayışına ilk tehdit Saussure'den Derrida'ya kadar olan dilbilimciler tarafından geldi. İkinci önemli tehdit ise Clifford Geertz, Victor Turner, Mary Douglas'ın başını çektikleri kültürel ve sembolik antropolojinin etkisi oldu. Üçüncü tehdit ise 1980'lerin başında Stephen Greenblatt'ın *Renaissance Self-Fashioning: From More to Shakespeare* (Rönesans'ın Benlik Öztanımlı: More'dan Shakespeare'e) adlı kitabında tanıttığı Yeni Tarihselcilik'ten geldi (Özbaran, 1997: 79). Aynı tarihsel döneme ait edebî ve edebî olmayan metinlerin paralel okunmasına dayanan bir eleştiri yöntemi olarak okunabilecek olan Yeni Tarihselcilik; *hem modern tarih yazımının hem kalsik tarihçilik eleştirisinden dersler alıp alternatif bir konum edinmeye çalışır hem de akademik bilgi üretimini ciddi bir şekilde etkileyen ve dönüştüren yapısalılık sonrası kuramlardan yararlanır. Böylece toplum, kültür ve tarih araştırmalarının değişen bilgi üretimiyle kendini ilişkilendiren bir edebiyat eleştirisi yükselir; edebiyatın sonsuz metinler örüntüsünün aralıksız değişen bir parçası olduğu vurgusu önem kazanır* (Uslu, 2011: 25).

Edebî metnin üretildiği, tarihsel ana vurgu yapan Yeni Tarihselcilik, iç içe geçmiş ve karmaşık bir yapıdaki kültürel, metinsel ve siyasi güçlerin aralarındaki sonsuz alışverişe odaklanır. Bu şekildeki bir bakış ise kurgusal olanla gerçek olan arasındaki ilişkiyi sorgulatır. Yeni Tarihselcilik'te okurun ilgisi doğrudan metne yöneltilir. Metnin tek başına anlaşılabilirliğini ve bu yüzden metin dışındaki bir dış bilgiye ih-

tiyaç olmadığını ileri süren Biçimcilerin ve Yeni Eleştiricilerin karşısında duran bu yeni tarih anlayışına göre, metin tek başına bir hiçtir.

Yeni Tarihselcilik kuramında, metni yorumlamanın tarihselliği çok fazla ön planda değildir. Bu kurama göre metin üzerinden birbirinden çok farklı tarihsel okumalar yapılabilir. Tarih bir metin olarak tartışma konusu haline gelebilir, tarihi kişilikler, olaylar kurgusallaştırılarak yapıbozucu bir dönüşüme uğrayabilir (Yalçın-Çelik, 2005: 30). Önemli olan tarih ve metin arasındaki sonsuz ve karşılıklı ilişkiyi/leri kavramaktır. Tarih ve edebiyatı bu açıdan birlikte değerlendirme düşüncesi ise metnin tarihselliğine ve tarihin metinselliğine vurgu yapan Louis Montrose tarafından ortaya atılmıştır. *Metnin tarihselliği her metnin bir tarihselliği ve toplumsallığı yani maddi bir zemini olduğunu; tüm yazma ve okuma faaliyetlerinin bu maddi zeminle anlaşılabilirliğini ifade eder. Ama bu tek başına yeterli değildir; aynı zamanda "tarihin metinselliği" de göz önünde bulundurulmalıdır. Yani hiçbir zaman geçmişin özgün deneyimini ele geçirmek ve yeniden yaratmak mümkün değildir. Geçmişin izleri bize ancak metinler ile ulaşır* (Uslu, 2011: 35). Bu yeni tarih anlayışında, tarihi olaylar ve kişilikler birer varsayıma dönüşmekle birlikte romanın kurgusal düzleminde yer alır (Yalçın-Çelik, 2005:32).

Derrida'nın "metin dışında hiçbir şey yoktur" görüşü Yeni Tarihselciliğin ana ilkelerinden biri olurken tarih metinlerinin estetik, sosyal ya da politik metinlerden ayrı düşünülmemeyeceği de bir gerçektir. Kuramın bir diğer önemli ilkesi de ilk olarak Fransız eleştirmen Julia Kristeva tarafından kullanılan metinlerarasılıktır. Üçüncü ilke ise, tarihsel anlatının değişen yapısıdır. Tarihi anlamak için onu bir bağlam içerisinde değerlendirmek gerekir ve bu noktada bir diğer ilke de bağlamdır (Yalçın-Çelik, 2005: 34-35). Ayrıca üst-kurmaca, geri dönüşler, kolaj, metinlerarasılık, eleştirel, sosyal, politik yorumları metnin içine yerleştirme, mitolojik, efsanevi ve tarihi unsurları gerçek gibi görünen ama gerçek ötesi bir ortamda okuyucuya sunma, çoğulculuk ya da çok katmanlılık, parodi, hipermetinsel tasarım gibi anlatım tekniklerinden de yararlanır.

Kaynakça

- Aktulum, Kubilay (1999). **Metinlerarası İlişkiler**, Ankara: Öteki Yayınevi.
- Duman, Hüseyin. (2009). **Karşı Yakadan Bir Ses Bir Orhan Pamuk Eleştirisi**, İstanbul: Sone Yayınları.
- Ecevit, Yıldız. (2016). **Türk Romanında Postmodernist Açılımlar**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- (2008). **Orhan Pamuk'u Okumak**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Enginün, İnci.(2013). **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Emre, İsmet. (2006). **Postmodernizm ve Edebiyat**, Ankara: Anı Yayınları.
- Esen, Nükhet – Kılıç, Engin.(2008). **Orhan Pamuk'un Edebi Dünyası**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Göğebakan, Turgut. (2004). **Tarihsel Roman Üzerine**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Jenkins, Keith. (1997), **Tarihi Yeniden Düşünmek**, Ankara: Dost Kitabevi.
- Kılıç, Engin (Der.) (2000). **Orhan Pamuk'u Anlamak**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koçakoğlu, Bedia. (2011). "Postmodernin Geleneğe Bakan Yüzünde Bir Anlatı: Beyaz Kale",
- Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi**,
S.29, s.185-202, Bahar, Konya.
- Moran, Berna. (2016). **Edebiyat Kuram ve Eleştiri**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oppermann, Serpil. (1999). **Postmodern Tarih Kuramı: Tarihyazımı Yeni Tarihselcilik ve Roman**, Ankara: Evin Yayıncılık.
- Özbaran, Salih. (1997), **Tarih, Tarihçi ve Toplum**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Pamuk, Orhan. (2003). **Beyaz Kale**, İstanbul: İletişim Yayınları.

Türkeş, A. Ömer. (2011). "*Romana Yazılan Tarih*", **Edebiyatın Omzundaki Melek Edebiyatın**

Tarihle İlişkisi Üzerine Yazılar (Haz. Zeynep Uysal), İstanbul: İletişim Yayınları.

Uslu, Mehmet Fatih. (2011). "*Greenbalt'tın Yeni Tarihselci Eleştirisi*", **Edebiyatın Omzundaki**

Melek Edebiyatın Tarihle İlişkisi Üzerine Yazılar (Haz. Zeynep Uysal), İstanbul: İletişim Yayınları.

Yalçın, Alemdar. (2005). **Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş**

Türk Romanı 1946-2000, Ankara: Akçağ Yayınları.

Yalçın –Çelik, S. Dilek. (2005), **Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern**

Tarih Romanları, Ankara: Akçağ Yayınları.

----- (1999). "1980 Sonrası Türk Romanında Tarihin Postmodern Kurguda Ses Vermesi:

Beyaz Kale". **IV. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı Bildirileri, 5-6 Kasım 1998**, (Ed:

İsmail Çetin, Hasan Avni Yüksel), Ankara: İlesam Yayınları No:4, s. 117-133.

Yıldız, Hasan. (2005). "Postmodernizm Nedir?", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S:13, s. 153-168.

Yaprak, Tahsin. (2012). **Postmodernizm Orhan Pamuk Romanlarında Yansımaları**, Adıyaman

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk

Edebiyatı Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman.

UĞUR MORKAYA- Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi.

Bir Yaşamaktı Kadın

Kavgasız günlerin içinde

Telaşsız denizlerin kıyısında

bir yaşamaktı baştan başa.

Kadın;

Kâh kendi isimsiz masalının melodisi,

Kâh sahipsiz bir ezgi,

Yapraksız bir ağaç..

Buz tutmuş cümlelerinin

Suları derinleştiren sakinliği

karanlıkta,

nice karanlıklar kucaklayan

Düş'ün oltasında.

Suluk soluğa bir türkü Kadın,

kayboluşunun ezgisini arayan.

Rutubetli bir oda gibi hikayesi,

Dokunsan dökülecek her kelimesi.

Kelimelere dokunmaya kıyamayan,

Karanlıktan korkan..

içi hırpalanmış bir adam tarafından.

Yaşamak değil ki onunki,

ölümü kucaklamak

Yaşamak değil, canına okumak.

Aynada gördüğü yüze küskün

Yaslı bir kalpten var olan,

Oysa hiç var olamayan...

Bir adamın yetimi kadın

Düş'e susayan.

Ve bir çağ gezegeni sürgünü Kadın...

Gürler ve yağar.

Bir evlat gibi sığın ona..

Çağla TOPCAN

Karabük Üniversitesi

Büyük İskender'in Tarihin Tekerrüründeki Önemi

makale

Giriş

Türk tarihinde Makedonyalı İskender, İskender-i Rumi veya Büyük İskender olarak bilinen III. Alexandros dünya tarihinin en ünlü imparatorlarından birisidir. Büyük İskender'in soyu konusunda olan tartışmaları ve kendisinin tanrı soyundan gelmesini iddia etmesi üzerine on üç yıl gibi kısa bir sürede gerçekleştirdiği seferler ile İlk Çağ tarihine damga vurmuştur. Yunan kültürü içerisinde yetişmesi ve dönemin en ünlü filozoflarından almış olduğu eğitim sayesinde de mükemmel bir lider olma becerisine katkı sağlamıştır. Tahta geçtiği sırada yaşanan tartışmaları ordunun ve yakın arkadaşı olan komutanların sağladığı destekle hızlı bir şekilde bastırmıştır. Ve böylece kendinden sonra gelecek olan krallara yüzyıllar boyunca mükemmel bir model olmuş, tarih boyunca adından sıkça bahsedilmesine vesile olmuştur.

Tarihin en önemli şahsiyetlerinden biri olarak Büyük İskender'in doğduğu andan ölümüne kadar olan süreç tüm tarihçiler ve arkeologlar tarafından defalarca çeşitli açılardan ele alınmış ve yorumlamalar yapılmıştır. Büyük İskender'in her zaman büyük bir komutan ve imparator olarak yapmak istedikleri ve kısa ömründe başardıklarına yeterince yer verilmiştir. Bizim amacımız Büyük İskender'in doğumundan tahta çıkana kadar geçen süreçte

kişiliğini ve Makedonya Krallığının geleceğini şekillendirecek kişi olarak çocukluk ve gençlik yıllarına bakmak ve büyük bir imparatorluğa giden yolun başlangıcına daha yakından bakmak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Büyük İskender, Taht mücadelesi, Yunan Kültürü

1. Büyük İskender'in Soyu ve Eğitimi

Büyük İskender, M.Ö 356 yılının ilkbaharında doğmuştur. Soyu konusunda farklı görüşler vardır. Bunlardan ilki hiç kuşkusuz o dönem tarihine damga vurmuş olan Herodotos'dan gelmektedir, İskender'in yani Makedonyalıların bir Yunan kabilesi olduğunu aktarmaktadır. Tarihçi Polybios da Makedonyalıların Yunanlılar ile aynı ırktan olduklarını yazmıştır. Farklı bir görüş ise Demosthenes' den gelmiş; Makedonyalıların barbar olduğunu ileri sürmüştür. Yine Herodotos'tan öğrendiğimize göre Yunanlılar I. İskender'in olimpiyatlara girme teklifini, ilk önce Makedonyalıların başka ırktan oldukları

bahanesiyle reddetmişler,fakat kralın Argos'la olan ilişkilerini açığa vurmasından sonra bunu kabullenmişlerdir. Büyük İskender'in babası II.Philippos soyunu Herakles'e dayandırmaktadır. Bunun sebebi ise Sparta krallarının kendilerini Dor değil *Herakleidai* olarak göstermeleridir. Bu da yüzyıllar sonra hem diğer Makedonya krallarının hem de Büyük İskender'in kendisini Herakles'in soyundan göstermesini açıklamaktadır. Kısacası İskender'in gerçekteki soyu konusunda belli bir bilgi olmadığından yalnızca mitolojik verilere dayanılmaktadır. Kaldı ki annesinin Epeiros kraliyet ailesinden olması dolayısıyla İskender'in Akhilleus'un soyundan geldiği de ileri sürülmüştür. Ve tabi ki İskender'in de daha sonra yapacağı seferler sırasında bu soylardan geldiğini ileri sürmesi yadsınmamalıdır.

İskender, yürümeye ve kendisine söylenenleri anlamaya başladığı zaman bakımı için *Paidagogos*'a¹ teslim edilmiştir. Okula başladığı zaman *paidagogos* da onunla birlikte gitmekte ve eğitimini takip etmektedir. Babası Philippos, Aristoteles'i sarayına akademik danışman olarak davet edince on dört yaşında olan İskender de daha kapsamlı bir eğitim almaya başlamıştır. Aristoteles'in ona ne öğretmiş olabileceğini söylemek zor olacaktır. Aristoteles'in Makedonya sarayına gelişinden yirmi yıl önce Akademi filozofu Oreuslu Euphraesus, III. Perdikkas'ın sarayında geometri ve diyalektik öğrettiği bilinmektedir. Böylece İskender'in de Aristoteles'in normal müfredatındaki dersleri görmüş olabileceği düşünülmektedir. Plutarkhos, etik ve siyaset derslerinden söz eder; çok büyük bir ihtimalle temel münazara eğitimi de almıştır. İskender, Aristoteles sayesinde Yunan kültürünü benimsemiştir. Kısacası düşünceleri ile dünyayı fethetmiş olan adam, kılıcıyla dünyayı fethedecek olan adamı eğitiyordu diyebiliriz. Başöğretmeni Leonidas'tır ve onu her konuda eğitmiştir. Böylesi büyük adamların eğitimi sayesinde İskender'in dehası, kişiliği oluşmuştur.

1. Selçuklular'da *atabeg*, Osmanlı'da *lala* ismiyle anılır.

2. Büyük İskender'in İlk Savaşı

II. Philippos'un Pronpontis'te bulunduğu sırada İskender'in de Makedonya'ya naiplik yapması onun devlet yönetimi konusundaki ilk deneyimi olmuştur. İskender'in askerlik kariyeri babası ile birlikte önce MÖ 339 yılında Kuzey Seferi ile sonra da Makedon ordusunun sol kanadını yönettiği Khaironeia Savaşı ile devam etmiştir. Daha sonra ise İskender, Antipatros' la birlikte Atina ile barış görüşmelerini yönetmiştir. Khaironeia'dan sonra bütün Yunanistan II. Philippos' un denetimi altına girmiş ve Korinthos Birliği (Helen Birliği) oluşturulmuştur. II. Philippos'un savaşta kazandığı başarı sonucunda Atinalılar, onun ve oğlu İskender'in agorada heykellerini dikmişler ve onlara Atina yurttaşlık unvanını vermişlerdir. İskender'in tahta geçtiği sırada yaptığı ilk savaş Yunanlılardan, İlyrialılar ve Trakyalıların yeniden bağımsızlık istemesi üzerine yaşanmıştır. İskender, Yunanistan'ın önemli kentlerinden Thebai ve Atina'yı sindirmek amacıyla güneye yürüdü; onları babası yerine Korinthos Birliği'nin lideri olduğunu kabul ettirmeye zorlamıştır. Ardından Trakyalılar ve İlyrialılar parlak bir sefer sonucunda mağlup etmiştir.

3. Büyük İskender'in Taht Mücadelesi

II. Philippos'un M.Ö. 337 yılında Makedon bir soylunun Kleopatra adındaki kızıyla evlenmesi İskender ile arasının açılmasına neden olmuştur. İskender, bu olaydan sonra annesi ile birlikte Epeiros'a gitmiştir. İskender'in asıl korkusunun kendinden daha saf bir erkek çocuğunun Makedonya varisi olması ve babasının ölümünden sonra da onun tercih edileceği olasılığıdır. İskender'in tekrar saraya dönmesi ise saygın bir arkadaşı Korinthoslu Demaratos'un ısrarları sonucu olmuştur. Nihayet şans birden onun lehine dönmüş ve M.Ö. 336 yılında II. Philippos kızını Olympias'ın amcası olan Epeiros kralıyla evlendirmek üzere Aigai²'de yaptırdığı bir davette bıçaklanarak ölmesiyle sonuçlan-

2. Bugünkü Manisa.

mıştır. Babasının ölümünden sonra tahtın tek varisi konumunda olan İskender 'in aleyhine bazı muhalefetler ortaya çıkmış hatta tahta hak iddia edenler yüzünden krallığın bütünlüğü tehlikeye girmiştir. II. Philippos 'un Kleopatra 'dan olma bir oğlu vardı ki bu da İskender 'in tahta çıkmasına karşı muhalefetin oluşmasında en büyük nedenlerden birisidir. Diğer taraftan halk ise İskender 'in yanında bulunmuş ve onun gerek Khaironeia savaşındaki başarısı gerekse ünlü düşünürlerden almış olduğu eğitim sayesinde halkın güvenini kazanmasını sağlamıştır.

Büyük İskender 'in tahta çıkması biraz zor olmuştur. Çünkü ona karşı muhalefet oluşmuştur. En büyük muhalifi Attalos 'tur. Attalos, II. Philippos 'un komutanlarından birisi ve aynı zamanda da Kleopatra 'nın amcasıdır. İskender 'in tahta geçmesine karşı oluşunda yeğeni bir erkek çocuk doğurmasıdır. Ve bu yüzden Attalos da İskender yerine yeğeninden olan çocuğun tahta geçmesini istemiştir. Aslında bu durum Attalos 'un yeni varis büyüyene kadar Makedon tahtının naibi olması anlamına gelmektedir. Diğer muhalifler Amyntas ve Lynkestis hanedanlıklarıdır. Kaynaklarda Philippos 'un suikastı konusunda Lynkestisli kardeşlerin isimlerinden söz edilmektedir. Philippos 'a suikast düzenlemelerindeki kişisel sebepler ise babalarının Philippos tarafından sürgüne yollanmasıdır. Lynkestisli kardeşler gizli bir plan yaparak Pers yardımı ile krallığı ele geçirmek istemişlerdir. Amyntas ise babası Perdikkas 'dan sonra boş kalan idareyi elinde tutmaması yüzünden devleti Philippos 'a bırakmıştır. Böylece Philippos 'un ölümünden sonra hükümdarlığın hakkı olduğunu iddia etmiştir. Böyle bir ortamda kalan İskender 'in muhalifleri kadar destekçisi de vardır. Bunlarda ilki Lynkestis ailesinden Airpos 'u oğlu Aleksandros 'dur. Aleksandros, tahta çıkma şansının olmadığını anlamıştı ve Olympias 'ın oğluna koştı, onu Makedonyalıların kralı olarak selamlayan ilk kişi olmuştur. Muhtemelen bu desteği Antipatros sağlamıştır.

Büyük İskender tahta çıktığında yirmi yaşındaydı ve yaptığı ilk işlerden biri babasının suikastından sorumlu olan Lynkestisli kardeşleri idam ettirmek olmuştur. Bu durum ise İskender 'in babasının suikastında bir desteğinin olmadığını göstermiştir. İskender, Aigai 'de toplantı düzenlemiş ve kral olarak halka seslendiğinde babasının uygulamış olduğu politikayı devam ettireceğini söylemiştir. Ve böylece bir Helenistik kral olarak yoluna devam ettiği ve on üç yıl sürecek olan saltanatı bu politikanın ışığında gerçekleştireceğini göstermiştir. İskender, iç asayişini sağladıktan sonra dışarıdan gelen tehditlere yönelmiştir. Bu tehditlerden en önemli olanı Attalos 'un yaptığı hareketlerdir. Attalos, yeğenin oğlunu tahta çıkarmak için Thebai ile Atina 'nın desteğini sağlayarak İskender 'e savaş açmıştır. Ancak Attalos yakalanarak vatan hainliği suçundan ölüm cezasına çarptırılmış ve Thebai 'da hızlı bir şekilde sindirilerek savaşa son verilmiştir.

Sonuç

II.Philippos 'un mirası olan Helenistik krallığı M.Ö.336-323 yılları arasında yönetmiştir. Bu on üç yıl içerisinde İlk Çağ 'ın en ünlü kişilerinden biri olma şerefine de nail olmuştur. Krallığı Ege denizinden, İndus havzasına, Libya çölünden Hazar denizine kadar genişletmeyi başarmış ve çağdaşlarının belleğinden silinmesi zor olan bir iz bırakmıştır.

Büyük İskender 'in soyunu Yunanlı kahramanlara dayandırma girişimleri daha sonraki yıllarda yapacağı seferlere Yunanlı halkların inancını sağlamak amacını gütmekteydi. Soyunun mitolojiye dayandırması da halkın gözünde bir üstünlük daha doğrusu insan-ı kâmil özelliğinin getirmiş olduğu haklardan da yararlanmak istemesidir. Khaironeia 'da kazandığı başarı ile iyi bir komutan ve lider olabileceğini kanıtlamış ve II. Philippos 'dan sonra devletin başına gelecek tek kişi konumuna gelmiştir. Ancak babasının yapmış olduğu ikinci evliliğinden

bir erkek çocuğunun olması tahttaki haklarının kısıtlamasına neden olmuştur. II. Philippos 'un uğradığı korkunç suikast ve ölümü Makedon tahtı için kavgaların başlamasına sebebiyet vermiş ve artık tahtın iki varisi olması saray entrikalarını başlatmıştır. Tahta kimin geçeceği konusunda yaşanan tartışmalar sırasında Olympias, Kleopatra ve oğlunu katletmiştir. Böylece tahtın tek varisi Büyük İskender olmuştur. Böylesi bir taht mücadelesini vererek gelecekteki dünya imparatoru olma yolundaki ideali için mücadele vermiştir. Böylesi bir mücadele örneği yaklaşık 1300 yıl sonra yine bir dünya imparatorluğunun tahtına çıkabilmek için verilen bir mücadele örneğini daha iyi anlayabilmemizi, daha tarafsız bakabilmemizi sağlayan önemli bilgileri aktarmaktadır. Orta Çağ 'da kurulmuş ve bir dünya imparatorluğu haline gelmeyi amaç edinmiş Osmanlı İmparatorluğunda Kanuni Sultan Süleyman 'ın kendisinden sonra tahta çıkacağı öngörülen Şehzade Mustafa da II. Philippos ve büyük İskender 'in ilişkisini bu çağa yansıtmaktadır. Şehzade Mustafa 'nın babasıyla birlikte girdiği savaşlarda gösterdiği üstün başarılar sayesinde İmparatorluk ordusunun desteğini alarak tahtın sonraki sahibi olduğunu ispatlamıştır. Ancak tarihin bu tekerrüründe Büyük İskender 'in başardığı taht mücadelesini henüz Kanuni 'nin hayatta olması nedeniyle mi bilinmez başaramamış görünmektedir. Hürrem Sultan 'ın girişimleriyle Şehzade Mustafa 'nın babası tarafından öldürülmesi ile sonuçlanmış bir mücadeledir. Elbette tarihteki taht mücadelelerinin kazananı değişse de geçmişi örnek aldığımızda Şehzade Mustafa 'nın, Büyük İskender ile aynı koşullarda bir mücadele şansı olduğunu varsayarsak Osmanlı İmparatorluğunun da İskender 'in İmparatorluğu gibi kaçınılmaz bir dünya hâkimiyetine kısa sürede dönüşebileceği ve geleceğin çok farklı olabileceğini de anlayabiliyoruz. Böylesi bir kıyaslamaya gidilemeyeceği bilimsel yaklaşımdan uzak olacağı düşünülse de tarihin tekerrürden ibaret olduğu ancak kişisel hırslar gibi tıpkı Hürrem Sultan 'ın

insani zayıflıkları nedeniyle koca bir imparatorluğun geleceği tehlikeye atılabilmektedir. Elbette aynı durum Büyük İskender 'in annesi Olympia için de geçerliydi. Ancak farklı olan durum Olympia 'nın oğlunun Büyük İskender olması idi. Şehzade Mustafa 'nın Hürrem 'in oğlu olması durumunda Osmanlı İmparatorluğunun geleceğini inşa edebilecek ve belki de Kanuni 'den bile daha önemli bir unvan alabileceğini düşünmek bile tarihten nasıl dersler alınması gerektiğini bize kanıtlamaktadır. Tarihin, ilkçağ 'dan başlamak üzere yeniden ve tarafsızca ele alınmasıyla gelecekte yapılabilecek tarihi hataların önüne nasıl geçilebileceğini yukarıda aktardığımız yorumlama aydınlatmaktadır.

Büyük İskender 'in doğumundan ve tahta çıkış süreci ele alınarak işlenen bu konuda, şu bir gerçektir ki bir dönemin tarihine etki eden kişiler geleceğe de bir çakıl taşı eklemektedir.

Bibliyografya

Braudel, Fernand, *Bellek ve Akdeniz: Tarih öncesi ve Antikçağ*, Metis Yayınları, İstanbul, 2007.

Bosworth, A.B, *Büyük İskender 'in Yaşamı ve Fetihleri: Fetih ve İmparatorluk*, Dost Kitapevi, Ankara, 2005.

Droysen, J.G., *Büyük İskender Tarihi*, Dharma Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Freeman, Charles, *Mısır, Yunan ve Roma: Antik Akdeniz Uygarlıkları*, Dost Kitapevi, Ankara, 2003.

Jenkins, Ian, *Antik Devirde Çocuk Eğitimi*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1993.

Mansel, Arif, Müfid, *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Williams, Friedrich, *Ege Medeniyetleri Tarihi (Mitolojik Dönem Sonrası)*, Düşünen Adam Yayınları, İstanbul, 1993.

Emine ERSOY

Bartın Üniversitesi Tarih Bölümü

PLATON'un TİMAİOS Diyaloğunda KHORA

m a k a l e

Giriş

Timaios adlı eserde Batının Platon olarak tanıdığı, Doğunun ise Eflatun olarak benimsemiş olduğu filozofun sistemine baktığımızda gözümüze ilk çarpan onun hayatında yaşamış olduklarının yansımaları eserlerinde görmemizdir. Platon'un son dönem diyaloglarından olan Timaios adlı eserinde de bunu görmek mümkündür. Eser Platon'un kurduğu metafiziksel düşüncelerinin yanında astronomi, biyoloji ve doğa felsefesine karşı yaklaşımlarını da içermektedir. Diyalog zamanında Presokratiklerin tam olarak açıklayamadığı evrenin oluşumunu anlatan ve Platon'un metafiziğini temel alan bir eser olmakla birlikte doğada gerçekleşen oluşu ve onun idealar kuramı ile olan ilişkisi arasındaki bağlantıyı anlatmaktadır.

Timaios diyaloğuna baktığımızda ilk olarak Platon'un ideal devlet anlayışındaki tasavvurları ile karşılaşmaktayız. Bununla birlikte diyalogda Platon'un evren tasavvuru ve onun işleyişine dair açıklamaları da bulunmaktadır. Evrenin başlangıçtaki kaos halinden nasıl düzenli bir yapıya dönüştüğü açıklanır ve evrenin ruhu ile insan ilişkilendirilerek canlı evren tasarımı ortaya çıkartılır. Göksel cisimlerin yaratımı ve ölümsüz tanrılardan oluşan canlıların oluşumu anlatılmaktadır. Bunu yaparken Platon yaratıcı

olan Demiourgos'a ve her şeyin kapsayıcısı olan 'Khora'ya başvurur. Platon'a göre yaratıcı olan Demiourgos evreni yoktan var etmemiştir. Demiourgos düzenli bir evren oluşturmak amacıyla başlangıçta var olan kaosa ezeli ve ebedi olan bir örneği taklit ederek ve idealardan pay alarak, evreni zamansal ve mekansal olarak düzenlemiştir. Bu yaratımın mimarı olan Demiourgos, idealardan pay alan gözle görülür dünyayı oluşturmak adına ilk ve temel bileşenler olarak maddi olan dört unsuru kullanmakta ve khora sayesinde onu biçimlendirerek dünyayı oluşturmaktadır. Eserde Demiourgos'un yaratıcı ölümlülerin var olabilmesi için ölümsüz olan tanrıları yarattığı ifade edilir.

Bu metinde Timaios diyaloğunda belirtilen khora kavramının Platon açısından yeri ve önemine değinerek, Platon'un diyalogda neden üçüncü bir tür olarak Khora'ya başvurduğu açıklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır. Bu amaçla öncelikle Platon'un idealar dünyası görüşü ve fenomenler alanının onun için ne olduğu ortaya koyulmaya çalışılacak ve ardından bu iki dünya arasındaki bağlantının nasıl sağlandığı incelenecektir. Nihayetinde bu iki dünya arasındaki ilişkinin açıklanması sonucunda khoraya neden ihtiyaç duyulduğunu açıklığa kavuşturmaya çalışacağız.

Khora Nedir?

Evrenin nasıl yaratıldığı sorusuna cevap niteliğinde olan diyalogda Platon söze evrenin tesadüfen yaratılmadığına, belirli bir yaratıcı tarafından bir plan dahilinde kaos halinde olan evrene şekil verildiğini dile getirmektedir. Bu bakımdan ilk olarak karşımıza Platon'un ontolojik ayrımı çıkmaktadır. Bu hususta bakmamız gereken ilk şey "doğrulmamasına rağmen var olan ve her zaman gelişmesine rağmen asla var olmamış olanların ne olduklarıdır."¹ Doğrulmamasına rağmen var olan idealar alemi maddi olmayan ve indirgenemez bir gerçeklik olup ezeli-ebedi zamanın ve mekanın dışında olan sadece akılla kavranabilen bir varlık alanıdır. Platon'un "felsefesinin özü olan idea, yunanca idein filinden türemiş olup 'görülen şey' demektir."² Bu bağlamda Platon'un idea görüşüne baktığımızda dış dünyada görülen tüm şeylerin zihnimizde birer idealarının var olduğu ve asıl olanların idealar olduğu anlaşılmaktadır. Görünenler dünyası ise zihnimizde var olan ideaların sadece birer yansımasıdır. "Platon'un *ideası*, en genel anlamıyla, 'baktığımda ya da gördüğümde bana görünen biçim' demektir; yani bir şey gördüğümde o gördüğüm şey bir *ideadır*."³ Platon Timaios diyaloğunda ideayı "başlangıçsız ve sonsuz, içine herhangi bir yabancı nesne almayan, kendisi de başka bir yere girmeyen, görülmeyen, farklı duyu organlarıyla hissedilmeyen ve sadece kavramıyla anlaşılabilir olan farklı ve değişmeyen biçimler"⁴ olarak tasvir etmiştir. Her zaman gelişmesine rağmen asla var olmamış olanlar yani fenomenler alanına baktığımızda ise, bu alan sadece ideaların birer kopyası olmak durumunda ve sürekli oluşa tabi olarak sadece sanıya dayalı, duyularla algılanabilen bir varlık alanıdır. Fe-

nomenler alanı kendi içinde yokluk ve varlığı barındırmaktadır. Şöyle ki oluş ve bozulma tabii olan nesnelere yine de bir arada buldukları için bir kalıcılığa sahip durumdadırlar ve ideaların sadece kopyalarından oluşan bir yapıya sahiptirler.

Tüm bunları açıkladıktan sonra asıl merak edilen şey yaratıcının hangi hususa göre hareket ettiği, şekilsiz maddeye ezeli-ebedi ve yetkin olan ideaları model alarak biçim veren ilahi güç ya da sanatkar olarak tanımlayabileceğimiz Demiourgos kendi içinde iyiliği barındırdığı için evreninde kendisine benzemesini isteyerek değişmeyen idealar örneğinden yola çıkarak evreni düzenlemeye başlamıştır. Bu durumda evren ideaların kopyası olmaktan öteye gidemeyecek olup akıl ve zorunluluktan meydana gelmiştir. Zira evren başlangıçtan beri bir kaos halindeyken akıl, zorunluluğu boyunduruk altına alarak ona biçim vermiştir.

Görünenler alemi ve idealar alemi birbirlerinden farklı oldukları için birbirleri içerisine de doğamayacaklardır bu durumu Platon, "İki nesne birbirlerinden farklılarsa birbirlerinin içinde doğamazlar"⁵ şeklindeki ifadesinde açıkça ortaya koymuştur. Bu durumda Platon'un görüşlerinde bu ikisi arasındaki bağlantıyı sağlamak adına doğan her şeyi içine alan maddi nedenini ve dayanağını meydana getiren şekilsiz bir fiziki gerçeklik olarak madde ve mekanı oluşturan üçüncü bir tür olan khora karşımıza çıkmaktadır.⁶ Khora oluşa gelen her şeyi kapsamakta birlikte, kendi özünden asla hiçbir şey kaybetmemektedir. Söz konusu olan eserde khora'nın üçüncü bir tür olarak sunulması Derrida'ya göre, mantığın çelişmezlik ilkesine meydan okuyan bir duruma işaret etmektedir.⁷ Bu meydan okuma 'khora'nın görülmeyen şekilsiz bir

1. Platon, Timaios, Çev. Furkan Akderin, Say Yayınları, İstanbul, 2015, s. 37.

2. Dürüşken, Çiğdem, Antikçağ Felsefesi, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 181.

3. age., s. 181.

4. Platon, a.g.e., s. 64.

5. A.g.e., s. 65.

6. Bknz. Cevizci, Ahmet, Fikir Mimarları Dizisi Platon, Say Yayınları, İstanbul, 2014, s. 71.

7. Bknz. Derrida, J., Khora, Çev. Didem Eryar, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 13.

biçime sahip olması halinde oluşun meydana gelişini sağlayan bir unsur olarak karşımıza çıkmasına karşın fiziksel dünyada olmayışından ileri gelmektedir. Zira Derrida khoranın bir varlık olmanın özelliklerine sahip olmadığını, ontolojik anlamda duyumsanabilir bir varlık olmadığını dile getirmektedir.⁸ Gerçekten de Platon 'khora'nın duygunun olamadığı ve karmaşık bir düşünce sistemiyle sezilebilir ya da zorla inandırılabilir oluşunu yansıtarak Derrida'nın belirtmiş olduğu çelişkiyi adeta yansıtmaktadır.

Sonuç

Diyalogda ortaya koyulan evrenin var oluşuna dair varlık probleminde Platon'un iki dünyalı metafiziğindeki idealar ve fenomenler alanına ilişkin temel sorunlara da değinilerek bir açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda evrenin yaratıcısı olan Demiourgos'un ideaları örnek alarak içinde yaşanılan dünyayı khora sayesinde nasıl biçimlendirildiğine değinerek Platon'un neden üçüncü bir tür olarak Khora'ya başvurduğu anlatıldı. Buradan hareketle bakmamız gereken şeyler arasında öncelikle idealar dünyası ve daha sonra fenomenler alanının ne olduğu açıklığa kavuşturularak ve bu iki dünya arasındaki bağlantının ancak khora sayesinde sağlanabileceği yargısına ulaşıldı.

8. Bknz. A.g.e., s. 28.

Kaynakça

Cevizci, Ahmet, Fikir mimarları dizisi Platon, İstanbul, Say Yayınları,2014

Dürüşken, Çiğdem, Antikçağ Felsefesi, İstanbul, Alfa Yayıncılık,2014

Jacques, Derrida, Khora, çev. Didem Eryar, İstanbul, Kabcacı Yayınevi,1999

Platon, Timaios, Çev. Furkan Akderin, İstanbul, Say Yayınları,2015

Merve KARAN

Bartın Üniversitesi Felsefe 2. Sınıf

Halid Ziya Uşaklıgil'in Aşk-ı Memnu ve Kırık Hayatlar Romanlarının İhanet Teması Üzerinden Değerlendirilmesi

m a k a l e

Özet

Edebiyatın evrensel temalarından biri olan aşk, roman ve hikaye dahil olmak üzere genelde hemen hemen her edebi türde yer alan temel konulardan biridir. Üzerinde yoğunlaşılan ve romanların asıl omurgasını oluşturan 'yasak aşk' ifadesiyle kastedilen, evli erkek ya da kadınların; özellikle kadınların yasal bir evlilik sınırları içinde kalarak, karşı cinsleriyle gizlice yaşadıkları aşktır. Kocalarında aradıklarını bulamayan genç kadınların evli iken gizlice yaşadıkları yasak aşk teması, birçok romanda ele alınmıştır. Yazarların bu temaya eğilmelerinde Fransız realist romancıların etkisi olduğu muhakkaktır. Ayrıca romanı sürükleyici ve dikkat çekici yapan etkenlerden biri de okuyucunun gizli şeylere olan merak güdüsüdür. Evli iki insanın aşkı o kadar ilgi çekici değildir ama toplum, kanunlar ve din tarafından onaylanmayan ve gizli gizli yaşanan aşk (yasak aşk), okuyucu için oldukça ilgi çekicidir.(Çetin Nurullah, II.Abdülhamit Dönemi Türk Romanında "Aşk-ı Memnu") Aşk-ı Memnu romanının ana teması ihanet, yasak aşktır. Romanın ana karakterlerinden olan Bihter ve Behlül üzerinden ihanet anlatılmıştır. Bir evlat ve yeğen olarak Behlül'ün amcasına; Bihter'in eşine ihaneti vurgulanmaktadır.

Kırık Hayatlar, ihanet teması etrafında teşekkül etmiş Halid Ziya'nın Aşk-ı Memnu'sundan sonra yazılmıştır. Girift bir olay örgüsü vardır. Şahıs kadrosu çok geniştir. Bu genişlikte

cinsiyet ayrımı gözetmeksizin ihanet teması işlenmiştir. Olay örgüsü etrafında, İstanbul eşrafının doktor, işçi, İstanbul asilzadelerinin, kadın ve erkeklerin ihanetleri ve bu ihanetlerden binaen gelenek değişiminin toplumda açtığı yaraların daha çok kadınların üstündeki tesirleri işlenmiştir. Fransız edebiyatının tesiri ile realizm metotları ile yazılan *Kırık Hayatlar* romanında birbirlerini çok seven, Ömer Behiç ile Vedide'nin evliliğini Neyyire etkilemiştir. Romanın olay örgüsünde akış içine serpiştirdiği tiplerle gelenek ve göreneklerin özellikle görücü usulü evliliklerin, kişinin ihanet okyanusunda boğulmasına sebebiyet verdiğini vurgulamaya çalışmıştır. Edebiyat-ı Cedide 'santimentalizminin'de bu romanda ön plana çıktığı görülür. Yazar realist çizgide ve ustalık döneminde kaleme aldığı bu romanda ihanet temasını ana tema yaparak, devrin kişi bazlı ahlaksızlık panoramasını gözler önüne getirir. Batılı teknik ve üslup bakımından ilk ve üstad romancımız, ihanet temasını da ilk işleyen yazarımızdır. Bu tema etrafında evlilik sorunlarını, eşlerin -genellikle ataeril olan Osmanlı toplumunda erkeğin kadına kötü muamelesi- anlaşmazlıkları, kayınvalide despotizmi, görücü usulü evliliklerin - iki insanın birbirini sevmeden gayr-ı ihtiyarı gönülsüz birliktelikleri- ihanete zemin hazırladığı vurgulanmaktadır. Değişen zamanın ahlak etiğinde bazı kaidelerin değişim ve dönüşüm yarattığı gözlemlenmektedir. Ahlaksızlığı gözler önüne sererek biz okuyuculara realizm alametifarika-

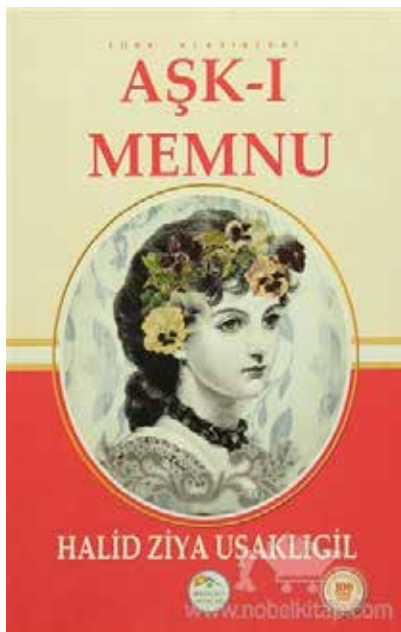
sından yararlanarak salt gerçeğin acı ve kişilik bozukluğuna varacak düzeye gelebileceğini gösteren yazar, dönemin de sert sansürüne takılmıştır. Cumhuriyet döneminden sonra ancak tefrika edilebilen roman, ihanet bağlamında incelenmesi elzem romanlarımızdandır.

Sonuç olarak Halit Ziya'nın en bilindik romanı olan *Aşk-ı Memnu*'nun ihanet temasının yanında; ondan bir adım geri planda kalmış, onun kadar ünlenmiş bir roman olmamasına karşın kusursuz sayılabilecek kurgusuyla dikkat çeken *Kırık Hayatlar* romanını da ihanet teması bağlamında incelemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Halid Ziya Uşaklıgil, aşk, ihanet

AŞK-I MEMNU

Batı edebiyatını kavrayan ruhu, geniş kültürü ve eserlerinin mahiyet ve üslubu itibarıyla, bu edebiyatın teşekkülünde (Kaplan Mehmet, Tefik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser, Dergah, İstanbul, Ekim 2015) Halit Ziya Uşaklıgil, roman türü ortaya çıkarken verdiği yapıtlarının olgunluğu ve psikolojik derinliği nedeniyle, Türk edebiyatında pek çok eleştirmen tarafından "ilk roman yazarı" olarak kabul edilir. (Arslanoğlu Arsev Ayşen, Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Aşk ve Nesne İlişkileri, 2002) *Türk romanı, en yaratıcı, en kültürlü Türk yazarlarından biri olan Halit Ziya Uşaklıgil'le olgunluk dönemine girer.* (Özer Elif Emine, Halit Ziya Uşaklıgil) İlk olarak 1899-1900 yılları arasında Servet-i Fünun dergisinde tefrika edilmiş ve 1900 yılı içinde kitap olarak basılmış (Servet-i Fünun Edebiyatı, Kesit Yayınları, İstanbul, Şubat 2015) bu dönemde çok ses getiren ve okunan bir kitap olarak karşımıza çıkan *Aşk-ı Memnu* romanında her ne kadar izlek olarak yasak

aşk anlatılmış olsa da yasak aşkın ortaya çıkış durumundaki ihanetler ele alınmıştır. "*Bütün Türk edebiyatının şaheseri*" (Kantemir Enise, Aşk-ı Memnu Eser İncelemesi) sayılan bu romanda ihanete uğrayan ilk kişi naif, hassas ve kırılabilir bir yapıya sahip olan Nihal'dir. Babasının evlilik kararıyla yıkılan bu genç kız artık onun kendisine ait olmadığı gerçeğiyle yüzleşir. "*Kendisine hıyanet eden birisinden firar edercesine uzaklaşmak ister.*" (Enginün İnci- Kerman Zeynep, Yeni Türk Edebiyatı Metinleri-4 Eser Tanıtma ve Önsözler, Dergâh Yayınları, İstanbul, Nisan 2011) Romanda evliliğin olacağı tarihlerde Nihal, kardeşi Bülent ve dadısı Matmazel ile birlikte adaya giderler. Eve döndüklerinde ise evlilik gerçekleşmiştir. Bihter; Adnan Bey ile evlenirken annesinin kötü ününden kurtulmak, istediği refah hayatı yaşayabilmek ve çocuklara iyi bir anne olabilmek ümidi taşır. Bu durum çok fazla devam etmez ve evliliklerinin birinci yılından sonra Bihter bütün bu maddiyatın aslında istediği olmadığını anlar. Ailecek çıkılan gezinti sırasında Behlül'ün annesi Firdevs hanım ve kardeşi Peyker'e yaptığı kurlarla aslında istediğinin aşk ve tutku olduğunu anlar. Bu dakikadan sonra dikkati Behlül'e yönelir ve istemeden de olsa Behlül'ü düşünmeye başlar. *Romanın merkezi insandır ve insan, duyguları, düşünceleri, arzuları, yetersizlikleri ve çevresiyle kimlik kazanır. Romandaki kişiler gerçekte yaşamaları da, bir benzerleri toplumda hemen görülebilir.* (Özer Elif Emine, Halit Ziya Uşaklıgil) "*Şair, hikayeci veya romancı, ya hakikati acı ve realist bir şekilde tasvir eder; ya parlak hulyalar kurar; yahut bu ikisini karşılaştırır; neticede, hepsinde hakikat, o buruk buruk hakikat galip gelir*" (Kaplan Mehmet, Tefik Fikret-Devir-Şahsiyet-Eser, Dergah Yayınları, İstanbul, Ekim 2015)

Halit Ziya, Bihter'in yasak ilişkiye sürüklenişinin psikolojik aşamalarını başarılı bir biçimde yansıtmıştır. Bu sebeple okuyucu Bihter'i suçlamaz. Burada yanlış olan Bihter'in yasak ilişki yaşaması değil, elli yaşındaki Adnan Bey'in yirmili yaşlardaki genç bir kadınla evlenmek istemesidir. Romanda olay örgüsü okuyucuyu o kadar içine alan bir yapıdadır ki Bihter yaşadığı bu durumdan dolayı acınacak haldedir. Sigmund Freud'un "electra kompleksi"ne göre baktığımızda; *Bihter başta namuslu bir kadındır ve namuslu kalmak için çırpırır; ne var ki içinde bulunduğu koşullar ve yaratılışındaki eğilim, onu önüne geçilemez bir zorunlulukla kocasını aldatan bir kadın yapar.* (Moran Berna, Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015) Bihter'in babası (Melih Bey), annesi Firdevs hanımın onu aldatmasından dolayı ölmüştür. Annesinin bu sadakatsizliği kızı Bihter'in de genlerinde vardır. Bihter de tıpkı annesi gibi kocasını aldatır ve bundan en ufak bir vicdan azabı ve hiçbir ahlaki endişe duymaz.

"Halit Ziya için trajik sonun vazgeçilmez kaynağı aşktır." (Arslanoğlu Arsev Ayşen, Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Aşk ve Nesne İlişkileri) Romanın sonunda okuyucuyu etkileyen tema intihardır. Romanın son sayfalarında Behlül ile Bihter'in konuşmalarını duyan Nihal, bayılarak merdivenlerden düşer. Adnan Bey, kızını kucaklayarak odasına götürür. Nihal'in baygın halde yattığını gören Beşir, Behlül ile Bihter arasında yaşananları Adnan Bey'e anlatır. Yasak ilişkisi ortaya çıkınca Behlül kaçıp gitmiştir. "*Türk romanında adları unutulmamacak olan karakterler*" (Akyüz Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923, İnkılâp Yayınları, İstanbul 2014) den biri olan Bihter kocasına ihanet eden bir kadın olarak yalnız kalmıştır. Bihter, içine düştüğü bu durumdan kurtulmak ister. Yalıda kalması mümkün değildir; ama annesi Firdevs Hanım gibi kötü kadın damgası yemiş biri olarak da yaşamak istemez.

Zaten Adnan Bey ile evlenmek istemesinin bir sebebi de annesinin kötü ününden kaçmaktır. O anda aklına kocasının tabancası gelir, tabancayı kalbine dayar ve tetiği çeker. Annesinin ve kendisinin ihanetlerinin kefareti ödemiş olur.

"İntihar, Servet-i Fünun edebiyatında mühim bir yer tutar. Servet-i Fünun yazarlarının birçoğu hikaye ve romanlarında kahramanlarını muhtelif suretlerle intihar ettirirler." (Kaplan Mehmet, Tefik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser, Dergâh Yayınları, İstanbul 2015) "*Ayrıca, beğendiği karakterlere hiçbir hatalı hareket yaptırmaya, onları bir çeşit idealize etmeye özenmesi de dikkati çekmektedir. Bu hususlara, romancının ahlaki kayıtlara ve kamuoyunun değer hükümlerine fazlasıyla bağlı olması, kahramanın hareketlerini bu iki açıdan görüp hükme bağlaması, bu sebeple onları -Aşk-ı Memnu'un kahramanı Bihter'e takdir ettiği ceza gibi- aşırı cezalara çarptırması da eklenebilir.* (Kaplan Mehmet, Tefik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser, Dergâh Yayınları, İstanbul, Ekim 2015) İntihara sürükleyen sebeplerin başında yazarın bu ihaneti cezalandırması, ayrı yeten Edebiyat-ı Cedide santimentalizminin ağır basmasıdır.

KIRIK HAYATLAR

"Roman terimi Ortaçağ içinde ortaya çıkmış ve Rönesans'tan sonra bugünkü anlamını kazanmaya başlamıştır. Roman, kelime anlamıyla Latin kültürü olan ülkelerde bilimsel konularda kullanılan Latince'nin, yerli halk ağzında aldığı biçimi ifade eder. Bu dille yazılan öykülere, yazıldığı dile uyularak roman denilmiştir. Daha sonraları kelime uzun öykü anlamında kullanılmaya başlanmış ve bu kullanım uluslararası olmuştur. Bugün roman "Romanesk türü" denilen, insanların başından geçenleri, ihtiraslarını, toplumsal ve psikolojik durumlarını gösteren yapıtları içine alan türün önemli bir biçimidir." (Önertoy, Olcay, Halit Ziya Uşaklıgil: Romancılığı ve romanımızdaki yeri, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1999) *Kırık Hayatlar*, devrinin, ait olduğu cemiyetin pano-

ramasını veren romandır. Ömer Behiç ve ailesi etrafında, toplumun bütün kesimlerini tafsilatlarıyla anlatmayı hedefler. Dönemin aydın tipini, İstanbul asilzadelerini, hizmetçileri ve benzeri insanların kırık hayatlarını anlatmak için yazılmıştır.

Kırık Hayatlar, Halid Ziya Uşaklıgil'in Servet-i Fünûn Edebiyatı döneminde kaleme aldığı son romandır. Eser, Servet-i Fünûn edebi topluluğunun yayın organı olan Servet-i Fünûn dergisinde 1901 yılında tefrika edilmeye başlanmış, fakat sansüre uğramıştır. Sansürün kalemi romanın en önemli kısımlarını hedef

alınca Halid Ziya, romanını yarıda bırakma pahasına da olsa tefrikayı dergiden çeker. Mütareke döneminde, zamanın büyük gazetelerinden biri olan *Vakit* gazetesi yöneticileri romanın başından başlamak üzere tekrar tefrika edilmesi amacıyla, Halid Ziya'ya başvurmuştur. Yazarın bu isteği kabul etmesiyle *Kırık Hayatlar* 1922 yılında tekrar tefrika edilmiştir. 1924 yılında da kitap hâline basılmıştır. Bunu 1944, 1968 ve 1989 baskıları izlemiştir. Yazar sansürün elinde eserin

ne hâle geldiğini "*Bir Hikâyenin Hikâyesi*" adlı yazısında, *Kırık Hayatlar*'ın macerasını, hangi kelimelerin niçin sakıncalı görüldüğünü tek tek anlatır.

Halid Ziya *Kırık Hayatlar*'ı dil ve yapı bakımından değerlendirirken, ondan evvel yazdığı ve edebiyat tarihinde özel bir yere sahip olan *Mâi ve Siyah* ile *Âşk-ı Memnû* romanlarından üstün gördüğünü belirtir. Yazar *Kırık Hayatlar*'da Servet-i Fünûn edebiyatının süs ve bezek tutkusundan uzaklaşan, dil ve üslûbuyla önceki eserlerinden ayrılan yeni bir şaheser ortaya koymak istemiştir. "İstiyordum ki bu eserimde

ona takaddüm eden yazılarıma ait şiir vesaiti ile hülyadan başka bir usul takip edeyim. Bunda sadece hayat olacaktı. Memleketin hakikî hayatından bir levha ki onda gözleri oyalayacak, hayali taltif edecek süslerden hiçbir iz bulunmasın. Balzac'ın, Stendal'ın Bourget'in müracaat ettikleri usulde bir hikâye ki bu üstadların namlarını ihtar ederken onlara yetişmemek küstahlığına çıkışmamakla beraber kendi hâlince, kendi kadrince o nev'in mütevâzi bir numunesi olsun." (Uşaklıgil, Halid, Ziya, *Kırık Hayatlar*, "Bir Hikâyenin Hikâyesi", Özgür Yayınları, İstanbul, 2015) Yazar, kendi ifadesiyle memleketinin, ha-

yatlarını anlatmak istemiş ve bu yolda usta olarak gördüğü yazarlardan da hiç aşağı kalmayacak şekilde bir kitap yazmıştır. "*Marks'ın, Fransız tarihinin gerçek adresi olarak Balzac'ın romanlarını göstermesi, ne bir temenni ne bir fantezidir; gerçeğin ta kendisidir. Çünkü roman modern zamanların hafızasıdır. Modern zamanların farklı -daha doğrusu karmaşık- toplum modelini tanıtmak isteyenlerin yolu oradan geçecektir.*" (Tekin Mehmet, *Roman Sanatı: Roman Unsurları*, Ötüken Yay., İstanbul, 2014)

Kırık Hayatlar'da girift ve birbirine paralel hikâyelerin kesişmeleri bir aile etrafında toplanır. Bu hikâyelerin ortak temi ihanettir. İhanet temi hayatın içinden, dönemin etik kaidelerinin kalesinin yıkıldığı İstanbul'dan gelir. Yazar kitabında çoklu bakış açısını kullanmıştır. Bu tahkiye yöntemi tarzı yazara geniş bir perspektiften olayları nakletme hüviyeti kazandırmıştır. "*Halid Ziya, 'gerçek yaşamın bir levhası' olmasını istediği bu yapıtında her zaman çevremizde rastlayabileceğimiz, aile yaşantısındaki aksaklıklar ve nedenleri üzerinde durmuş, evliliği kurtarmak*

için özveride bulunan ve sıkıntı çekenlerin kadınlar olduğu gerçeğine dikkat çekmiştir." (Öner-toy, Olcay, Halit Ziya Uşaklıgil: *Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1999) Tabip olan Ömer Behiç romanın başkışisidir. Onun değişim ve dönüşümleri kurguya efektif bir görünüm kazandırır. Tabip sıfatıyla hastalarının aile sırlarını bir dinleyici olarak dinler. "*Tabipler biraz da esrara mahrem değil midir ?*" (Uşaklıgil, Halid, Ziya, *Kırık Hayatlar*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2015, s.164) Roman da asıl hikâye Ömer Behiç ve Vedide ailesinin hikâyesidir. İhanet bu aileye muhtelif yollardan girmiştir. Çekirdek ailenin bu değişimini şöyle özetlemek mümkündür:

Kırık Hayatlar'da en çok üzerinde durulan konu ailedir. Bu aileyi bir doktor kurmuştur. Ömer Behiç, hafif nezle olan Vedide'yi tedavi ederken tanışmıştır. Mutluluğu evlilikte arayan Ömer Behiç, hemen Vedide ile evlenmiştir. Bu evlilik Ömer Behiç'in tahsilinden ve Avrupa'da muhtelif yerlerde yaptığı ameliyatlardan sonra gerçekleşir. Mesleğe atıldıktan kısa bir süre sonra evlenmiştir. Evlilikleri çok iyi giden bu çiftin yeni bir eve taşınmak en büyük emelleridir. Nitekim cüzi bir birikimden sonra kendi istedikleri evi yaptırmışlardır. Bu ev onların mutluluklarının garantisi gibidir, bu eve taşındıktan kısa bir süre sonra çiftin bu mutluluğuna gölge düşürecek olaylar silsilesi gerçekleşir. Bekir Servet aracılığıyla Veli Bey takımıyla (Sahire Hanım, Nebile ve Neyyir) münasebete başlar. İhanet bu münasebetten ötürü patlak verir. İhanet sebepleri olarak Ömer Behiç'in bilinçaltında baskıladığı zaafaların ortaya çıkması, ikincisi bu ailenin mutluluğunu sürekli kursaklarında bırakmış olan kırık hayatlardır. Bilinçaltını baskılayan Ömer Behiç, ihaneti pis ve uçuruma atılmak olarak tanımladığı halde iradesine engel olamayarak kendini bu uçuruma sürüklemiştir. Neyyir ile bilinçaltını tatmin eden Ömer Behiç hiç anlamadan Neyyir'e bağlanmıştır. Neyyir ve ailesi romanda ahlakı bo-

zulmuş bir ailenin İstanbul eşrafı içinde nasıl kendine bir yer bulduğunu gösterir. Neyyir ve ablası Nebile giyim, kuşam ve rahat yaşam için erkeklerin zaaflarından yaralanan kadınların timsalidir. "Ömer Behiç'i Neyyir'e yaklaştıran çelişkili duygular ve duyguların tahlili romanın en güzel pasajını teşkil eder" (Kerman Zeynep, Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Batılı Yaşayış Tarzı ile İlgili Unsurlar, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 2008) Vedide romandaki ahlaklı kadın timsalidir. Olayların farkındadır ama olaylara müdahil olmaz. Kocasının hatasından dönmesini beklemektedir. Olayların çözümlenmesi, romanın sonuna doğru gerçekleşir kızını kaybeden Ömer Behiç, karısının harap olduğunu fark eder, kızının ölümünden sonra kendi ibadete veren karısı, sükût eder. Ömer Behiç'in Neyyir'le olan bu gayr-ı ahlâki ilişkisi başlayana kadar pek belli olmayan Leyla'nın hastalığının şiddeti, kurulan bu ilişkinin sıklığı ile doğru orantılı bir şekilde artarak ölüme kadar varır. Bu acı son, okur üzerinde trajik bir etki yaratır. Bu etki kızı hastayken bile cinsel zaafalarına esir bir babaya verilebilecek en büyük ceza olan evlat acısını yaşatır. Bu değişim ve dönüşümleri, psikolojik geçişlerle anlatan Halid Ziya, realizm akımının metotlarından faydalanmıştır. Bu ana hikâyenin etrafında farklı hikâyelerle ve sebepleri farklı ihanet üçgenleri ve diğer kırık hayatlar bulunmaktadır. Ömer Behiç karısına gün içinde olanı biteni tafsilatlarıyla anlatmaktadır. Hastaları İstanbul cemiyetinden olan Ömer Behiç'in şahit olduğu ihanetler:

Refet-Şekûre-Ferruh ilk ihanet olarak romanda karşımıza çıkar. Refet ve Ferruh birbirilerini seviyordu. Refet'le birlikte yaşayan Ferruh'u ondan ayırmak için ailesi Ferruh'u Şekûre ile evlendirir. Anne-baba baskısıyla evlendirilen Şekûre ve Ferruh, aile kuramazlar. Ferruh önceden âşık olduğu, Refet ile kendisine bir ev tutar. Şekûre'yi artık ihmal etmektedir. Şekûre kocasının peşinde savrulurken, onu seyyir yerlerinde vs. her yerde arar ve bu ihaneti

görür. Acıdan vereme tutularak ölür. Şekûre'yi ölüme götüren sebepler bunlardır. Aile bas-kısıyla gerçekleşen bir evliliğin neden olduğu dram bu üçlü arasında yaşananlar ile gösteril-meye çalışılır. Yazar, ihaneti hazırlayan sebep olarak geleneği ve anne babayı eleştirmektedir. Birbirlerini seven iki kişinin arada evlilik dahi olsa birbirlerinden vazgeçmediğini ve ortada kalan ikinci kadının ölümü ile sonuçlanan bu ihanet üçgeninde mesuliyet ebeveynlere aittir. "O hâlde töhmetin mesuliyeti kime ait ?" (*Kırık Hayatlar*, s.164). Sorusu ile töhmet ebeveynle-rindir.

Talat Bey – Gülizar Hanım- Müzzan ikinci kırık hayatlar tablosu bu üçgende verilmiştir. Bir annenin oğlunun mürüvvetini görmek için erken yaşta onu evlendirmesi ve kendi tasarru-fundaki bu evliliğe kendi eliyle son vermesidir. Çiftlerin birbirlerini sevdikleri bu ilişkide anne-nin hususi bir davranışla, bu evliliği bitirdiği gö-rülür. Talat Bey'in kendi hayatına müdahil olma salahiyetinin daha çok ekonomik bağlamda an-nesine bağlı olmasından dolayı biten bir evlilik söz konusudur. Annesinin bu hali kendisinin çalıp oynadığı bir sahneye benzemektedir. Oğ-lunun Müzzan'ı sevdiğini bildiği halde onu Ne-bile ile evlendirir. Bekir Servet, Ömer Behiç'in okul arkadaşı ve Nebile'nin âşığıdır. "Piç" Bekir lakaplı bu doktor, aşka ve evliliğe inanmaz; bu bağlamda cemiyette temsil ettiği tip onun Ömer Behiç'i etkilemesi bakımından dikkate şayan bir roman kişisi yapar. Düşünceleri ve davra-nışlarıyla Ömer Behiç'in bilinçaltı arzularını çıkartmasında kuvvetli bir rol oynar. Romanın başında cemiyetin bozulmuş ahlakının en güç-lü savunucusu olan Bekir Servet, iyi yönde de-ğişim gösteren karakterdir. Müzzan onu aşka inandırır ve evlilik ahdine itimadı olmayan bu adam romanda iyi yönde değişen tek karakter-dir.

Suzîdil- Mehmet Ali- Kaynana; diğer bir kırık hayat tablosu da bu üçlü arasındadır. Vedide'nin babasının evinde halayık olan bu ka-

dının tek gayesi mutlu bir yuvaya sahip olmak-tır. Nitekim bir gün ona talip olan Mehmet Ali ile evlenir. Saadete bir adım yaklaştığını düşünen Suzîdil evlendiğinin ilk günü köle gibi muamele görmeye başlar ve kocasının şiddetine maruz kalır. Şiddetli geçimsizlik ve kaynana despotiz-mi onu ve oğlu Ferit'i etkiler. Kendisinden umu-du keser ama oğlunun bu şiddete maruz kalma-sına göz yumamaz. Kaderci anlayışın ve hayatın talihsizliği, bu kadının evliliğinde zuhur eder. Burada evlilik ahdine bir ihanet söz konusudur. Kaynanası ve içkici kocası, mukaddes evlilik ahdine ihanet ederler. Çiftler mutlu olmak için evlenirler.

Behiç Bey- İşvenâz / Mesrur- Nesime Ha-nım, Behiç Bey ve Nesime Hanım'ın çocukları olmadığı için, İşvenâz ve Mesrur'u evlatlık edin-mişlerdir. Mesrur ve İşvenâz aynı evde ilişki yaşıyorlardır. Bu ilişki ortaya çıkınca evden ko-vulmamışlardır, zira evin sahip ve sahibesiyle çarpık ilişki yaşarlar. Bu ilişki ağında girift bir ihanet yatmaktadır. İhanetin en sefil hâli bu iliş-ki ağında gözler önüne serilir.

Mansur Bey- İsmet- Sadettin; Mansur Bey Vedide'nin babası Sadettin'de kardeşidir. Evin aşçısının kızı İsmet, bu iki ahlakı bozulmuş er-keğin tacizlerine maruz kalır. Mansur Bey'in oğluna verdiği nasihat daha da çirkindir. Kamer Hanım'ın kocasını aldatması ihanetin sadece erkeklerin tekelinde olan bir ahlak dışı davra-nış olmadığını gözler önüne sermiştir. Ömer Behiç'in karısına ihanetinde kendini haklı çı-karmak istemesinde sorgulamalara düşüp, kötü sonuçlara varmasında bu roman şahıslarının etkisi büyüktür. Cemiyetin bozulmuş ahlakının temsilcileri, Ömer Behiç'in bastırılmış duygu-larının ortaya çıkmasında bir etki oynamıştır. Zeynep Kerman cemiyet-birey etkileşimini şu şekilde dile getirmiştir. " Gerçekten de Halit Ziya'nın belirttiği gibi, *Kırık Hayatlar*, başlıca iki bakımdan, daha önceki eserlerinden farklılık gösterir. Bunu ev içi romanlarında dışa açılış ve realist akımın temlerinden biri olan sosyal çevre-

nin fertleri etkilemesi şeklinde özetlemek müm-kündür." (Kerman Zeynep, Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Batılı Yaşayış Tarzı ile İlgili Un-surlar, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 2008) Romanda, erkek-kadın, zengin-yoksul, ayırt edilmeksizin gerçek hayattan hikâyelerle aile içi aksaklıklar, ihanet, aile içi şiddet, gayr-i ahlâki ilişkiler, çocuk yaşta evlilikler gözler önüne serilmek istenmiştir. Yazarın da belirttiği gibi bu kitabın önceki yazdıkları kitaplarından daha çok hayata temas etmesi, realizm metot-larını ustaca kullanmasıyla olur. En geniş anla-mıyla realizm (gerçekçilik) "eşyanın ve olayların oldukları gibi tasvir edilmesi" Pozitivizmin sanat ve edebiyata yansımadır. "Pozitivizmin sanat ve edebiyatta yansımaları nesirde realizm; şiirde ise parnas akımı olarak isimlendirilir." Kefeli Emel, Batı Edebiyatında Akımlar, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012). 1789'dan sonra Fransız İhtilali ve sanayileşme ile insanların problemleri art-mıştır. Uygarlık bu değişim ve dönüşüm yıllarını sancılı buhranlarla geçirmiştir. Maddi değerler arttığı bu yıllarda materyalist felsefe ön plana çıkar. Böyle bir ortamda yazarlar gerçeği bütün çıplaklığıyla yazmaya gayret göstermişlerdir. Bu felsefenin kurucuları ve sanat akımının il-ham aldığı isimler Auguste Comte, Saint-Simon, Marx, Engels'dir. Bu devirde ahlâki değerler, ge-leneğin tahribata uğraması da insan hayatına ait gerçeklerin daha geniş ve daha özgür biçim-de ele alınmasını öne çıkarır.

Realist akımın yazarları, dönemin içinde doğmuşlar ve sanat telakkilerini bu felsefeden etkilenecek icra etmişlerdir. "Modern toplum gerçeğe açtır. Yazarın malzemesi de "modern toplumdaki günümüz insanıdır" (Kefeli Emel, Batı Edebiyatında Akımlar, Dergâh Yayınları, İs-tanbul, 2012) Halid Ziya *Kırık Hayatlar'da* ken-di çevresini yani döneminin Osmanlı insanını, bu batılı teknikle anlatma yoluna gitmiştir. Bu bağlamda yazar, kendisini yani dış dünyanın kendi üzerindeki etkisini toplumu veya toplum içindeki çeşitli etkileşimleri eserinde anlatır.

Eserde kendinden izler bulmak da mümkündür. Kendisini tam olarak anlatmasa dahi kafasında kurguladığı hikâyeye kendinden akisler de ek-lemiştir. Halit Ziya, *Bir Acı Hikâye* (1942) adlı hatıratında kızı Güzin'le oğlu Sadun'un hasta-lıkları ve ölümlerine kısaca temas ettikten son-ra, tafsilatının *Kırık Hayatlar'da* bulunabileceği-ni söyler.

Yazar, ihaneti, ahlak bozukluğunu, şiddetli geçimsizliği ve toplumun diğer aksayan yön-lerini gözler önüne sermekle amaçladığı şey, insanın iç sorgulamalarına ulaşmaktır. Roman-da okuyucunun istediği bu pasajları haklı veya haksız olarak değerlendiren bir anlatıcıdan ziyade, objektif bir bakış açılı bir anlatıcı iste-mektedir. Halid Ziya Uşaklıgil, Tanzimat'la ge-lişen Türk romanında anlatıcı konusunda bu merhaleyi aşabilen ilk yazarımızdır. "Gerçekçi bir yazar, bir yarayı elleriyle tiksinden kur-calayabilen operatöre benzer. Toplumun, yoksul, kibar ayırt etmeksizin her kesiminin dünyaları-na girer. Gerçekçilerin kişileri, kendi kendilerine hareket eden, yaşayan canlı insanlardır. Bütün ruhsal durumları bize uzun uzun anlatılır. Bizce bilinmeyen hiçbir yanları kalmaz. Onları birlik-te yaşamış kadar tanırız. "Önertoy, Olcay, Halit Ziya Uşaklıgil: Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1999) "Genellik-le, okuyucuyu gerçeklerden nefret ettirten, insan-lar olduğunu göstermeleridir." (Önertoy, Olcay, Halit Ziya Uşaklıgil: Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1999) Halit Ziya'nın bu eseri diğer eserlerine kıyasla daha çok dış dünyaya açılmıştır. Bunun sebepleri yukarıda belirtildiği gibi realizmin alametifari-kasından gelmektedir. Servet-i Fünûn dönemi-nin son romanı olan *Kırık Hayatlar* yazdıkları romanların en sistemli kurguya sahip ve dışa en çok açılan romanıdır. Bu bağlamda yazarın ustalık dönemi romanlarından biri olan *Kırık Hayatlar* ihanet teması etrafında incelenmeye değer en güzel romanıdır diyebiliriz. İhanet te-masının en yoğun ve gerçekçi pasajları bu ro-

manda görülür. *Kırık Hayatlar* ihanet temasıyla ve muhtelif birçok konuyla incelenmesi elzem romanlarımızdandır.

Sonuç

Halit Ziya Uşaklıgil, romanlarında genellikle, aşk üzerinde durmuştur. İncelemeye çalıştığımız bu iki romanında, üçlü ilişkiler ve bunların getirdiği ruhsal bunalımlar, psikolojik tahliller, öne çıkmaktadır. “*Romanlarındaki şahıslar genellikle batı medeniyetlerini benimsemiş, içlerine sindirmiş kişilerdir.*” (Kerman Zeynep, Halit Ziya Uşaklıgil’in Romanlarında Batılı Yaşayış Tarzı İle İlgili Unsurlar, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara,2008)

Genel olarak, bu iki romanda, karakterlerin davranış ve yaşayış biçimleri, düşünceleri, alışık olmadığımız şekilde yansıtılmıştır. “*Aşk-ı Memnû, birbirine denk olmayan kişilerin evliliğinin doğuracağı kötü sonuçlara işaret ediyorsa Kırık Hayatlar’da tam tersini söylüyor demektir. Çünkü Kırık Hayatlar’da birbirine denk, çok sevişen iki genç insanın evliliği de, yine bir yasak aşkla bozulur ve neredeyse çöker.*” (Moran Berna, Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1,İletişim Yayınları, İstanbul,2015) Karakterlerin iç dünyasını tahlil eden yazar kişilerin yozlaşmasını cemiyet ve baskılanmış bilinçaltına bağlamaktadır. Bu bağlamda realizm metotları yazara olayları aktarırken, avantaj sağlamıştır. İhanet temasını ustalıkla işleyen Halit Ziya, batılı anlamda edebiyatımızda Türk romancılığının kurucusu sayılmıştır.

İhanet ve insan psikolojisi bu iki romanda ustaca tahlillerle işlenmiştir.

KAYNAKÇA

AKYÜZ Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923,İnkılap Yayınları, İstanbul 2014

ARSLANOĞLU Arsev Aysen, Halit Ziya Uşaklıgil’in Romanlarında Aşk ve Nesne İlişkileri

BANARLI Nihad Sâmi, Resimli Türk Tarihi Cilt:II, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2016

ÇETİN Nurullah, II.Abdülhamit Dönemi Türk Romanında *Aşk-ı Memnu* Teması

ENGİNÜN İnci, Yeni Türk Edebiyatı:Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1839-1923) Dergâh Yay., İstanbul, 2013

ENGİNÜN İnci- KERMAN Zeynep, Yeni Türk Edebiyatı Metinleri-4 Eser Tanıtma ve Önsözler, Dergâh Yayınları, İstanbul, Nisan 2011

KANTEMİR Enise, *Aşk-ı Memnu* Eser İncelemesi

KAPLAN Mehmet, Tefik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser, Dergâh Yayınları, İstanbul, Ekim 2015

KEFELİ Emel, Batı Edebiyatında Akımlar, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012

KERMAN Zeynep, Halit Ziya Uşaklıgil’in Romanlarında Batılı Yaşayış Tarzı İle İlgili Unsurlar, Atatürk Kültür Merkezi Yay. Ankara,2008

KOMİSYON, Servet-i Fünûn Edebiyatı, Kesit Yayınları, İstanbul, 2015

MORAN Berna, Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1,İletişim Yayınları,İstanbul,2015

ÖNERTOY, Olcay, Halit Ziya Uşaklıgil: Romancılığı ve romanımızdaki yeri, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1999

TANPINAR Ahmet Hamdi, Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011)

TEKİN Mehmet, Roman Sanatı : Roman Unsurları, Ötüken Yay., İstanbul,2014)

UŞAKLIGİL, Halit Ziya, *Aşk-ı Memnu*, Özgür Yayınları, İstanbul 2015

UŞAKLIGİL, Halit Ziya, *Kırık Hayatlar*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2015

UŞAKLIGİL, Halid, Ziya, *Kırık Hayatlar*, “Bir Hikâyenin Hikâyesi”, Özgür Yayınları, İstanbul, 2015

Sena ERDEM - Çağrı KİRENCİ

Bartın Üniversitesi TDE 4.Sınıf

